

UNIVERZITET ZA POSLOVNI INŽENJERING I MENADŽMENT BANJA LUKA
Dodiplomski studijski program Finansije i bankarstvo

Diplomski rad
REFORMA PENZIJSKOG OSIGURANJA U REPUBLICI SRPSKOJ I ZEMLJAMA
U OKRUŽENJU

Mentor: doc.dr Mirko Stojčinović

BANJA LUKA, jul 2015.godine

MELISANDA RADUJKOVIĆ

“Pod moralnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da sam ja autor ovog rada te sam upoznat da sam, ukoliko se utvrdi da je rad plagijat, odgovoran za štetu prčinjenu Univerzitetu za poslovni inženjering i menadžment, kao i autoru originalnog rada.”

SAŽETAK

Cilj ovog rada je upoznavanje sa nastankom penzionih fondova i sistema u svijetu i na našim prostorima, njihovom ulogom i ciljevima te značaj koji oni imaju za državu i za pojedinca. Penzijski sistemi većine zemalja se zasnivaju na sistemu tekućeg finansiranja tj na sistemu međugeneracijske solidarnosti - sadašnji zaposleni radnici finansiraju sadašnje penzionere. S obzirom da je veoma mali broj zaposlenih ljudi u odnosu na penzionere većina penzijskih fondova u Svijetu pa tako i kod nas suočava sa problemima i sa teškom finansijskom situacijom iz razloga što stanovništvo sve više stari, a na našim prostorima i sa čestom pojavom mladih (invalidskih) penzionera sa jedne strane i sa malim brojem novorođenih sa druge strane. Takođe penzijski Fond u našoj zemlji suočen je i sa slabom naplatom doprinosa odnosno naplatom doprinosa po minimalnoj plati iako bi plate za pojedina radna mjesta trebala biti daleko veća. Prema tome većina zemalja je prinuđena vršiti reforme penzijskih sistema te produžavati radni vijek radnicima. Po novim reformama većina zemalja uvodi da i žene i muškarci pravo na starosnu penziju ostvaruju sa 65 godina, a nemali broj zemalja je produžio radni vijek muškarcima i ženama na 67 godina. Takođe reformom je uveden i novi sistem izračuna penzije na osnovu ličnih koeficijenata odnosno bodova, ali je smanjen minimalni staž za ostvarivanje prava na penziju sa 20 godina na 15 godina staža. Problem finansiranja Fondova je takav da se Fondovi nemogu samostalno finansirati odnosno finansirati iz doprinosa koji se uplaćuju za radnike pa se moraju finansirati iz budžeta, te nerijetko zaduživati kod banaka po nepovoljnim kamatnim uslovima što dovodi do sve većeg zaduženja.

Ključne riječi Penzijski Fond, Penzijski sistem, Reforma penzijskog sistema

SUMMARY

The aim of this paper is to introduce the emergence of pension funds and systems in the world and in our region, their role and purpose of such importance that they have for the state and the individual. Pension systems in most countries are based on the current financing system, ie the system of intergenerational solidarity - currently employed workers finance current retirees. Due to the very small number of people employed in relation to pensioners most pension funds in the world, including in our faces problems with difficult financial situation because the population is aging, and in our region and with the frequent appearance of young people (the disabled) pensioners on the one hand and the small number of births on the other. Also pension fund in our country is faced with poor

collection of contributions and payment of benefits at minimum wage even though wages for certain jobs should be far greater. Accordingly, most countries is forced to carry out reforms of pension systems and extended service life of employees. Under the new reforms, most countries introduced to men and women the right to retirement exercised with 65 years, and a fair number of countries extended the service life of the men and women 67 years. Also reform introduced a new system of calculating pensions on the basis of personal coefficients or points, but has reduced the minimum period for exercising the right to a pension from 20 years to 15 years of pension funding pensionable service. Problem Funds is such that funds can not be independently financed and funded from contributions paid by workers and must be financed from the state budget, and often borrow at Banks by unfavorable interest conditions leading to increasing debt.

Keywords Pension Fund, pension system, reform of the pension system.

Sadržaj

UVOD	1
1. NASTANAK I RAZVOJ PENZIJSKOG SISTEMA	3
2. OSNOVE PENZIJSKOG SISTEMA.....	7
2.1. Definicija penzijskog osiguranja	7
2.2. Definicija penzije.....	9
3. ISTORIJAT PENZIJSKOG I IVALIDSKOG SISTEMA NA NAŠIM PROSTORIMA.	11
4. NASTANAK FONDA ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE RS.....	13
4.1. Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju u Republici Srpskoj	16
5. VRSTE OSIGURANJA	17
5.1. Obavezno osiguranje	17
5.2. Dobrovoljno osiguranje	19
5.3. Obavezno osiguranje lica koje se nalaze u određenim okolnostima	19
5.4. Pezijski staž i staž osiguranja	20
5.5. Dokup staža	22
6. PRAVA IZ PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA.....	22
6.1. Prava iz penzijskog osiguranja.....	22
6.2. Invalidska penzija	23
6.3. Porodična penzija	24
6.3.1. Korisnici prava na penziju	24
6.3.2. Uplatioci doprinosa	25
7. CILJ REFORME PENZIJSKOG SISTEMA	26
7.1. Čileanska reforma.....	27

7.2 . Reforme penzijskog sistema po sistemu Svjetske banke	28
7.2.1. Razlika između obaveznog državnog i privatnog dobrovoljnog osiguranja	29
7.2.2. Razlika između privatnog dobrovoljnog osiguranja i životnog osiguranja	30
7.3. Reforma penzijskog sistema u Republici Srpskoj	30
7.3.1. Penalizacija za raniji odlazak u penziju.....	32
8. REFORMA PENZIJSKIH SISTEMA U OKRUŽENJU	34
8.1.Reforma penzijskog sistema u Federaciji BIH.....	34
8.2. Reforma penzijskog sistema u Republici Srbiji	36
8.3. Reforma penzijskog sistema u Republici Hrvatskoj.....	38
8.4. Reforma penzijskog sistema u Crnoj Gori.....	41
ZAKLJUČAK	44
LITERATURA	47

Sadržaj Slika

Slika 3.1. Logo Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske.....	13
--	----

Sadržaj Grafika

Grafik 7.1. Reforme po sistemu Svjetske banke	29
---	----

Sadržaj tabela

Tabela 1.1 Razvoj penzijskog sistema u pojedinim zemljama.....	4
Tabela 2.1. Penzijski doprinosi u zemljama EU i Srbiji	8

Tabela 2.2. Starosna granica odlaska u penziju u pojedinim zemljama	10
Tabela 3.2. Statistički podaci Fonda PIO RS zaključno sa 31.05.2015.godine	14
Tabela 6.1. Uslovi za starosnu penziju	23
Tabela 8.1. Broj isplaćenih penzija i prosječna isplata penzija FBIH	36
Tabela 8.2. Uslovi za sticanje starosne penzije u Srbiji.....	37
Tabela 8.3. Broj korisnika penzije i prosječan iznos penzije po vrsti penzije	38
Tabela 8.4. Broj korisnika i prosječna penzija Mirovinskog osiguranja	40
Tabela 8.5. Ukupan broj korisnika penzije i prosječna penzija.....	43

UVOD

Penzijski sistem je veoma važan za svaku zemlju sa finansijskog, ekonomskog i socijalnog stanovišta. Penzije su socijalna kategorija jer obezbjeđuju socijalnu sigurnost ljudima kada više nisu u stanju zaraditi za sebe. Moderno socijalno osiguranje nastalo je u Njemačkoj (Otto von Bismarck) donošenjem sledećih zakona: zakon o obaveznom socijalnom osiguranju za slučaj bolesti radnika u industrijskim preduzećima donesen je 1883. godine, zatim 1884. zakon o obaveznom osiguranju za nesrećne slučajeve i 1889. zakon o obaveznom osiguranju za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti, čime je prvi put u jednoj državi zaokružen sistem obaveznog socijalnog osiguranja. Osiguranje za slučaj nezaposlenosti pridodano je 1927. godine. Na tim temeljima izgrađene su vrste doprinosa koje mi danas poznajemo.

Penzije su ekonomska kategorija iz razloga što se stvaraju sredstva na ime štednje za starost i penzije su finansijska kategorija jer su penzije dio javne potrošnje, a kao takve su dio javnih finansija jedne zemlje.

Penzijski sistem većine zemalja zasniva se na principu međugeneracijskog finansiranja. Pod tim podrazumijevamo da radnici koji su trenutno zaposleni finansiraju penzije lica koja su stekla uslove za penziju. Takav sistem na duži rok nije održiv iz razloga što stanovništvo sve više stari. Takođe jedan od razloga je ako uzmemo podatke Fonda PIO Republike Srpske da je u maju na jednog penzionera bilo 1,13 radnika možemo zaključiti da je takav sistem teško održati. Iz tog razloga mnoge države vrše reforme penzijskih sistema jer je to problem ne samo zemalja u tranziciji nego svih zemalja koje takav sistem imaju.

Predmet, problem i cilj istraživanja

Tema ovog rada je Reforma penzijskog i invalidskog sistema u Republici Srpskoj i zemljama u regionu. Aneksom 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma nadležnost Penzijskog i invalidskog osiguranja stavljen je pod nadležnost entiteta. Pa tako u Bosni i Hercegovini imamo dva Fonda i to Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske i Federalni zavod za mirovinsko penzijsko i invalidsko osiguranje. Bosna i Hercegovina se kao i većina zemalja već duži niz godina suočavala sa krizom penzionog sistema. Federacija Bosne i Hercegovine nije još uvijek reformisala penzijski sistem (tek je definisala strategiju reforme) dok u Republici Srpskoj reforma je sprovedena i novi zakon o PIO je donesen u 2011. godini i stupio je na snagu 01.01.2012. godine. Po prijedlogu sistema Svjetske Banke penzijski sistem treba da sadrži 3 stuba penzijskog sistema, ali prilikom reforme penzijskog sistema u Republici Srpskoj sistem je ostao da se zasniva samo na jednom odnosnom obaveznom penzijskom osiguranju, pretežno iz finansijski razloga jer je uvođenje takvog sistema dugotrajan period.

Predmet istraživanja je reforma penzijskog sistema tj. načini reforme penzijskog sistema, poseban predmet istraživanja je upoređivanje penzijskih sistema u okruženju sa sistemom u Republici Srpskoj.

Problem istraživanja je uvođenje sistem tri stuba osiguranja u penzijski sistem. U ovom radu će biti dati primjeri 3 stuba osiguranja (Hrvatska s obzirom da je jedina zemlja u okruženju koja je taj sistem i uvela) te kako taj sistem funkcioniše u praksi.

Cilj istraživanja je istraživanje teorijskih osnova penzijskog sistema ukazivanje na značaj reforme Penzijskog i invalidskog osiguranja, prijedlog potrebnih dodatnih reformi koje bi sistem učinile stabilnijim i finansijski održivim na duži rok, te njihova praktična primjena

Osnovna hipoteza.

Uvođenje višeslojnog sistema penzijskog sistema po sistemu Svjetske banke odnosno pored osnovnog obaveznog osiguranja potrebno uvesti privatno obavezno i dobrovoljno osiguranje.

U Republici Srpskoj je izvršena reforma osnovnog obaveznog sistema na način da se granica za starosnu penziju povećala odnosno radni vijek je produžen. Tako da žene umjesto odlaska u penziju sa 60 godina prije reforme odlaze u penziju sa 65, takođe prije reforme lice koje je imalo puni radni staž sticalo je uslove za penziju bez obzira na godine dok nakon reforme to nije moguće pa tako žene stiču uslove sa punim stažom od 35 godina staža i 58 godina života, a muškarci 40 godina staža i 60 godina života.. Iako je starosna granica za sticanje penzije povećana, minimalan staž za odlazak u penziju je smanjen pa tako da umesto prijašnjih 20 godina staža sada se može u penziju ići sa 15 godina staža.

Struktura rada

U prvom dijelu je predstavljen nastanak penzijskih sistema i fondova u svijetu te tabelarno prikazani razlozi za njihovo uvođenje. Drugo poglavlje sadrži osnove penzijskog sistema. U trećem i četvrtom poglavlju opisan je nastanak Penzijskog sistema na našim prostorima i Penzijskog i invalidskog osiguranja u Republici Srpskoj U petom poglavlju dijelu navedene i objašnjene su vrste penzijskih osiguranja te vrste penzija koje postoje kod nas.

U sedmom dijelu rada poseban naglasak je dat na reforme penzijskog sistema u Svijetu (Čileanska reforma), reforme po sistemu Svjetske banke, reformama u našoj zemlji te zemljama u okruženju. Poseban naglasak biće dat na promjene penzijskog sistema u Republici Srpskoj nakon 01.01.2012. godine odnosno nakon reforme penzijskog sistema.

Na kraju samog rada izveden je zaključak i rezultati istraživačke aktivnosti na osnovu postavljene hipoteze.

1. NASTANAK I RAZVOJ PENZIJSKOG SISTEMA

Postoji razlika između pojma socijalnog osiguranja i socijalne sigurnosti. Socijalna sigurnost, u najširem smislu, znači stvaranje jednakih mogućnosti pojedincima da sebi i svojoj porodici mogu obezbjediti uslove života koji će im pružiti šansu da zadovolje svoje osnovne i izvedene potrebe. U institucionalnom smislu, socijalna sigurnost je temelj organizacije socijalne države sa svim ustanovama koje takve mogućnosti obezbeđuju. Socijalna sigurnost podrazumijeva i stabilnost društvenog položaja, materijalnih i kulturnih uslova života, mogućnosti produkcije i reprodukcije života, stvaranje uslova za obavljanje radnih i društvenih uloga. To uključuje i sprečavanje rizika koji vode pogoršanju ili smanjenju uslova za život i rad pojedinaca, porodice, društvenih grupa i organizacija.¹ Socijalno osiguranje je oblik socijalne politike i socijalne zaštite kojim se zaposlenima i članovima njihovih porodica garantuje materijalno obezbeđenje i zdravstvena zaštita. Socijalno osiguranje uključuje: zdravstveno osiguranje, penzijsko osiguranje i invalidsko osiguranje te osiguranje za slučaj nezaposlenosti.

Prvi oblici isplate penzija bili su zabilježeni oko 500 godina prije nove ere, kada je novi kralj Babilona isplatio penziju bivšem kralju Židova, Jehovi. Penzije su isplaćivane i u Grčkoj oko 400 godina prije nove ere. Ali dva milenijuma i 4 vijeka kasnije pojavilo se penzijsko osiguranje u nešto modernijem odnosno razvijenijem obliku.

Tek krajem 19. vijeka, poslije sticanja prava na sindikalno organizovanje, radnici su uspjeli da se izbore za neke oblike socijalnog osiguranja. Prvi penzioni sistemi se pojavljuju u SAD u 19. vijeku tačnije 1875. godine kada je prvi fond kreirala American Express Company i to u oblasti saobraćaja, bankarstva, javnih službi, rudnicima, državnim agencijama i sindikatima.² Prvi zakoni su doneseni u Njemačkoj (Otto von Bismarck) i to sledeći zakoni : zakon o obaveznom socijalnom osiguranju za slučaj bolesti radnika u industrijskim preduzećima donesen je 1883. godine, zatim 1884. zakon o obaveznom osiguranju za nesrećne slučajeve i 1889. zakon o obaveznom osiguranju za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti, čime je prvi put u jednoj državi zaokružen sistem obaveznog socijalnog osiguranja. Osiguranje za slučaj nezaposlenosti pridodano je 1927. godine.

Godine 1943. Velika Britanija na osnovu ideja Williama Beveridgea razvija svoj javni penzioni sistem. Beveridgeov sistem finansirao se porezima i imao je snažan redistributivni

---

¹ http://sh.wikipedia.org/wiki/Socijalna_sigurnost, (27.03.2015. 12:21)

² Avdalović V., B.Marović, Z.Kalinić, Ž.Vojinović, 2009. Upravljanje rizicima u osiguranju, Banja Luka, NUBL ,str.109

karakter pa mu je cilj bio postizanje dovoljnog nivoa dohotka najugroženijih kategorija stanovništva. Dva su osnovna modela Beveridgeovog minimalističkog penzionog sistema:

- Paušalne penzije (flat),
- Penzije testirane u odnosu na imovinsko stanje (means/income tested).

U sledećoj tabeli (Tabela br.1.1.) prikazan je razvoj penzijskog sistema u pojedinim zemljama razlog njegovog uvođenja te kasnije promjene koje su nastale.

Tabela 1.1 Razvoj penzijskog sistema u pojedinim zemljama³

Vremenska prava	Zemlja	Razlog uvođenja	Tip sistema	Kasnije promjene
1889	Njemačka	Monarhija pokušava smanjiti podršku socijalistima	Doprinosi i beneficije u vezi sa zaradom. U početku rezerviran i obavezan za radnike „plave okovratnike“ s primanjima ispod utvrđenog prosjeka	Sustav za radnike „bijeले okovratnike“ ispod višeg prosjeka (u odnosu na radnike „plave okovratnike“) uveden 1911. Proširenje na ostalu radnu snagu 1957. i 1972.
1890				
1891	Danska s Islandom	Eliminacija seoskog siromaštva	Univerzalno pokrće jer su svi mogli steći pravo na mirovinsko osiguranje	Početak isplate mirovina od 60-te godine; 1956. Mirov. Dob pomaknuta na 67 godina
1898	Novi Zeland	Odgovor na recesiju 1880.-1895. U tada najbogatijoj zemlji po stanovniku	Univerzalno pokrće s means-tested sustavom	1938. mirovinska dob smanjena sa 65 na 60 godina
1900				
1908	Britanija s Irskom	Bogata, visoko industrijalizirana zemlja	Univerzalni means-tested sustav	Means-tested sustav ukinut 1948. Obavezni sustav

³ Mihailović Zoran, maj 2005., Zagreb, tectus br.3 „Osnovni modeli mirovinskih sustava kroz prizmu taksonomije OECD-a „Svijet osiguranja“, str. 42- 43..

				vezan za visinu zarade od 1978.
	Australija	Recesija od 1980.	Univerzalni means-tested sustav	Uvođenje dodatnog univerzalnog paušalnog benefita 1973.
1910				
1913	Švedska	Demonstracijski efekt u odnosu na Njemačku. Seljaci odgađaju uvođenje sustava s obzirom na snagu koju su imali u tada, uglavnom poljoprivrednoj zemlji	Univerzalni sustav baziran na doprinosima se ukida i uvodi se means-tested sustav	Means-tested sustav 1921., zatim paušalni sustav 1948., novi sustav vezan za visinu zarada 1959.
1919	Italija	Recesija, socijalni nemiri nakon Prvog svjetskog rata	Bismarckov sustav, gdje su pokriveni svi zaposleni	Proširen na samozaposlene i farmere 1957.-1961.
	Španija	Socijalni nemiri nakon Prvog svjetskog rata, iako Španjolska nije bila sudionik	Pokriva sve radnike u privatnom sektoru kojima su zarade ispod utvrđenog prosjeka	Sustav reorganiziran 1963. S ukidanjem prosjeka zarada. Ubrzani rast troškova nakon demokratizacije u kasnim '70-im
1920				
1924	Belgija	Industrijalizacija nameće potrebu, ali crkva i socijalističke stranke odlažu uvođenje	Obavezan sustav za radnike ispod utvrđenog prosjeka visine zarade. Posebno se uvodi veći sustav za radnike „bijele okovratnike“ 1925.	Uprkos postliberalnoj reorganizaciji 1944., zadržava se osnova dotadašnje strukture
1927	Kanada	Etnička heterogenost i federalni Ustav odgađaju uvođenje	Univerzalni means-tested sustav	Paušalni sustav od 1951.; novi sustav u vezi sa zaradama uvodi se 1965.
1928	Austrija	Recesija 1920-ih.	Pokriva radnike;	Njemački okupator

		Ograničen sustav za radnike „bijelih okovratnika“ od 1906.	suspendirane su naknade iz osiguranja; isplaćuje se socijalna pomoć	nameće njihov sustav 1938.
1930				
1930	Francuska	Demonstracijski efekt u odnosu na Njemačku, nakon povratka Alsace-Lorraine 1919.	Pokriveni su samo radnici „plavog okovratnika“, uz ograničenje gornje granice njihovog dohotka	Sustav je proširen 1946. Na seljake, radnike „bijelih okovratnika“, ali sa minimalnom redistributivnom komponentom
1935	Portugal	Uveden od novog diktatora Salazara	Sustav u vezi sa zaradama za one koji ostvaruju plaću u sektoru industrije i usluga	Proširen je na zaposlene na selu 1962.-1969. Uveden minimalni benefit 1974.
1936	Norveška	Uvođenje je odgođeno zbog rasprave o stupnju redistribucije	Univerzalni means-tested sustav	Means-tested je napušten 1957., a novi sustav u vezi sa zaradama uveden je 1960.
1937	Finska	Uvođenje je odgođeno zbog nedostatka suvereniteta i demokratizacije društva sve do kraja Prvog svjetskog rata	Means-tested sustav s malom komponentom sustava u vezi sa zaradama	Means-tested je napušten 1957., a novi sustav u vezi sa zaradama uveden je 1960.
1937	SAD	Duboka recesija	Means-tested benefiti su nadjačani od benefita u vezi sa zaradama 1950.	Značajno povećanje u benefitima i pokriću 1950.-1960.
1940				
1942	Japan	Povećanje poreza da bi se izbjegla inflacija za vrijeme rata	Pokriva radnike i njihove obitelji. Benefiti su dijelom u vezi sa zaradama i dijelom sa brojem mjeseci uplate doprinosa	Benefiti nisu isplaćivani do 1965. Godine. Uvodi se neka vrsta paušalnog sustava za samozaposlene 1960.
1944	Argentina	Vojni vladar Peron	Prethodni sustav koji	Proširenje na

		umiruje Sindikat.	je pokrивao specijalne grupe, proširuje se na radnike u gradu	radnike na selu i samozaposlene 1954.
1947	Holandija	Recesija za vrijeme rata i poslijeratni univerzalizam	Univerzalni (djelomično) sustav s mirovinama koje su testirane u odnosu na dohodak (income-tested)	Univerzalni paušalni sustav od 1957. i uvođenje darežljivog invalidskog osiguranja od 1967.
1948	Švicarska	Odgodaen zbog vrlo jake opozicije u liku privatnih fondova	Univerzalni sustav u vezi sa zaradama	
Na bazi: Cutler, M. David & Richard Johnson, „The Birth and Growth of the Social Insurance State: Explaining Old Age and Medical Insurance Across Countries“, 2002., Harvard University and NBER, str. 43.				

Na našim prostorima odnosno na prostoru bivše Jugoslavije prvi vidovi osiguranja doneseni su Kraljevini Srbiji. Osnovna prava koja se ostvaruju iz penzijskog i invalidskog osiguranja su:

- za slučaj starosti – pravo na starosnu penziju,
- za slučaj invalidnosti – pravo na invalidsku penziju,
- za slučaj smrti – pravo na porodičnu penziju.

2. OSNOVE PENZIJSKOG SISTEMA

2.1. Definicija penzijskog osiguranja

Penzijsko i invalidsko osiguranje je jedan od oblika socijalnog osiguranja čija je osnovna uloga da osiguranicima i članovima njihovih porodica po osnovu rada i uplate odgovarajućih doprinosa obezbjedi materijalnu i socijalnu sigurnost za slučaj nastupanja starosti, invalidnosti, smrti i tjelesnog oštećenja.⁴

---

⁴ Kočović Jelena, Šulejić Predrag, 2002., Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta ,Beograd, str 333.

Tabela 1.2. . Penzijski doprinosi u zemljama EU i Srbiji

Država	Na teret zaposlenog	Na teret poslodavca	Ukupno
Austrija	10,20	12,60	22,80
Belgija	7,50	8,90	16,40
Bugarska	21,80	7,20	29,00
Republika Češka	6,50	21,50	28,00
Estonija	2,00	33,00	35,00
Finska	4,60	22,80	27,40
Francuska	6,60	9,80	16,40
Njemačka	9,80	9,80	19,50
Grčka	6,70	13,30	20,00
Mađarska	8,50	18,00	26,50
Irska	8,00	10,80	18,80
Italija	8,90	23,80	32,70
Poljska	16,30	16,30	32,60
Rumunija	11,70	23,30	35,00
Srbija	11,00	11,00	22,00
Slovačka	7,00	19,00	26,00
Slovenija	15,50	8,80	24,40

Izvor U.S. Social Security Administration

Sistem penzijskog osiguranja je izuzetno važan kako za pojedince tako i za cijelu društvenu zajednicu odnosno državu. Radnicima tokom perioda aktivnog rada poslodavac je obavezan da plaća doprinose kako bi ti isti radnici nakon sticanja uslova za penziju imali primanja koja je većini danas jedini izvor finansiranja. Uplate doprinosa su različite od države do države, a godine za sticanje uslova za penziju su manje više iste pogotovo u državama gdje je izvršena reforma penzijskog sistema.

U tabeli broj 1.2. je su prikazani doprinosi u procentima koji se odvajaju u penzijske fondove, prikazani su posebno procenti koje odvaja poslodavac i koje odvaja sam

zaposleni. Iz donje tabele je vidljivo da će najviše tačnije 21,8 % odvojiti zaposleni u Bugarskoj dok će poslodavac u Estoniji najviše odvojiti za penzijski fond tačnije 33,00 %. Procentualno najviše doprinosa za penzijsko osiguranje se uplaćuje u Rumuniji i Estoniji 35,00 %.

2.2. Definicija penzije

Penzija je mjesečna novčana naknada na koje pojedinac stiče pravo po osnovu osiguranja za slučaj starosti, invalidnosti i smrti, a pod uslovima utvrđenim zakonom. Penzije se isplaćuju i posthumno u slučajevima kada naslednici i druge materijalno zavisne osobe nisu u stanju da se samostalno izdržavaju. Tako da u zavisnosti od uslova pod kojima je stečena, penzija može biti starosna, invalidska ili porodična.

Postoje i slučajevi, kao u Australiji, na primer, da svi građani koji napune određeni broj godina stiču pravo na penziju. Njemačka je inače prva zemlja koja je uvela starosnu penziju 1889. godine.⁵

U tabeli broj 2.2. prikazane su zakonska starosna granica kao i godine za prijevremeno penzionisanje za muškarce i žene u pojedinim zemljama. Iz tabele vidimo da je najviša starosna granica za penzionisanje i za muškarce i za žene u Islandu i Norveškoj 67 godina, a najniža granica za muškarce je 60 godina i moguće je penziju ostvariti u Bjelorusiji, Rusiji i Ukrajini kao i u Francuskoj uz jednu napomenu da u Francuskoj postoji mogućnost penzionisanja, ali se procentualno mnogo umanjuje iznos penzije. Za žene najniža granica za penzionisanje je 55 godina koju takođe mogu ostvariti u Bjelorusiji i Rusiji.

Tabela 2. 2. Starosna granica odlaska u penziju u pojedinim zemljama

Zemlja	Zakonska starosna granica		Godine za prevremeno penzionisanje	
	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene
Albania	65	60	62	57
Andorra	65	65	c	c
Austria	65	60	63.5	58.5

⁵ <https://sh.wikipedia.org/wiki/Penzija>, (07.07.2015. 22:16)

Zemlja	Zakonska starosna		Godine za prevremeno penzionisanje	
	granica Muškarci	granica Žene	Muškarci	Žene
Bjelorusija	60	55	c	c
Belgija	65	65	60	60
Bugarska	63.3	60.33	c	c
Hrvatska	65	60.25	60	55.5
Kipar	65	65	63	63
Češka Republika	62.5	61.33	59.5	58.33
Danska	65	65	c	c
Estonia	63	61	60	58
Finska	65	65	62	62
Francuska	60	60	c	c
Njemačka	65.08	65.08	63	63
Grčka	65	62	60	57
Mađarska	62.5	62.5	c	c
Island	67	67	65	65
Irska	65	65	c	c
Italija	66	62	c	c
Latvia	62	62	60	60
Litvanija	62.5	60	57.5	55
Luksemburg	65	65	60	60
Malta	61	60	c	c
Moldavija	62	57	c	c
Monako	65	65	60	60
Nizozemska	65	65	c	c
Norveška	67	67	c	c
Poljska	65.0	60.0	c	c
Portugal	65	65	55	55
Rumunija	64.25	59.25	59.25	54.25
Rusija	60	55	c	c
Srbija	65	60	53.67	53
Slovačka	62	59.75	60	60
Slovenija	63	61	c	c
Španija	65	65	c	c

Zemlja	Zakonska starosna granica		Godine za prevmerno penzionisanje	
	Muškarci	Žene	Muškarci	Žene
Švedska	65	65	61	61
Švicarska	65	64	c	c
Turska	60	58	c	c
Ukrajina	60	55.5	c	c
Ujedinjeno Kraljevstvo	65	61	c	c

c. U zemlji nema rane penzije, postoji samo za određene grupe, ili informacije nisu dostupne.
Izvor U.S. Social Security Administration

3. ISTORIJAT PENZIJSKOG I IVALIDSKOG SISTEMA NA NAŠIM PROSTORIMA

Kao što sam napomenula u prethodnom tekstu prvi oblici penzijskog i invalidskog osiguranja javio se na prostoru Kraljevine Srbije. U daljem tekstu predstavljen je razvoj penzijskog sistema odnosno fonda na našim prostorima po godinama:

- 1833.godina Knez serbski Miloš Obrenović potpisao je rješenje prvom srpskom penzioneru. Datum na rješenju je 10. oktobar 1833. godine, na ime Ilija Marković, iznos penzije 100 austrijskih talira;
- 1835.godina Donijeto prvo rešenje o porodičnoj penziji, a prvi korisnik je Karađorđeva udovica Jelena Đ. Petrović, mjesto boravka Kragujevac. Datum na rješenju je 23. februar 1835. godine, a iznos penzije 500 talira;
- 1841.godina Mihailo M. Obrenović donosi Uredbu o penzijama činovnika. Još dvije uredbe o penzijama činovnika donijete su 1861. i 1871. godine.
- 1847. godina Uredba o zanatima;
- 1850. godina Nikola Dabar napisao prvi Penzijski zakon;
- 1866. godina Rudarski zakon;
- 1895. godina Pravilnik bolesničkog i potpornog fonda;
- 1898. godina Prvi zanatski dobrovoljni fond;

- 1921. godina Uredba o osiguranju radnika za slučaj bolesti i nesreće na poslu;
- 1922. godina Zakon o osiguranju radnika (u kome se dalje razrađuju vidovi penzijsko-invalidske zaštite osiguranika i članova njihovih porodica). Svrstan u najnaprednije zakone iz ove oblasti u Evropi;
- 1937. godina Počela primjena penzijske zaštite po Zakonu o osiguranju radnika;
- 1945. godina Zakon o provođenju socijalnog osiguranja na području DFJ;
- 1947. godina Zakon o socijalnom osiguranju radnika, namještenika i službenika (uvedeno državno socijalno osiguranje);
- 1950. godina Zakon o socijalnom osiguranju radnika i službenika i njihovih porodica;
- 1952. godina Uredbom Vlade FNRJ formirani su fondovi državnih činovnika, trgovaca, rudara. Ovom uredbom formiran je Republički zavod za socijalno osiguranje;
- 1955. godina Uredbom o organizovanju Zavoda za socijalno osiguranje; formirani su savezni, republički i sreski zavodi za socijalno osiguranje;
- 1955. godina Zakon o socijalnom osiguranju radnika i službenika i njihovih porodica;
- 1957. godina Zakon o penzijskom osiguranju;
- 1958. godina Zakon o invalidskom osiguranju;
- 1963. godina Formiran Komunalni zavod za socijalno osiguranje;
- 1964. godina Osnovni zakon o penzijskom osiguranju;
- 1964. godina Osnovni zakon o invalidskom osiguranju;
- 1965. godina Zakon o invalidskom i penzijskom osiguranju samostalnih zanatlija i samostalnih ugostitelja;
- 1968. godina Prvo zasjedanje Skupštine Republičke zajednice penzijskog i invalidskog osiguranja samostalnih zanatlija i ugostitelja;
- 1972. godina Zakon o osnovnim pravima iz penzijskog i invalidskog osiguranja;
- 1972. godina Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju;
- 1977. godina Formirane republičke samoupravne interesne zajednice penzijskog i invalidskog osiguranja;
- 1978. godina Dobrovoljno osiguranje poljoprivrednika;
- 1982. godina Zakon o osnovnim pravima iz penzijskog i invalidskog osiguranja;
- 1983. godina Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju radnika;

- 1983.godina Obavezno osiguranje udruženih poljoprivrednika;
- 1986.godina Obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje poljoprivrednika.⁶

4. NASTANAK FONDA ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE RS

Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske je osnovan 20. Juna 1992.godine kao Javni fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

U skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske /„Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 27/93/ i Odlukom Narodne skupštine Republike Srpske broj 102-1464/93 od 30.12.1993.godine osnovan je Javni fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske. Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske /„Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 32/00/ izmijenjen je naziv u FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE.

Slika 3.1. Logo Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske

Izvor web stranica Fonda PIO

Sistem penzijskog i invalidskog osiguranja u nadležnosti je entiteta Bosne i Hercegovine, a prema Aneksu 4 Dejtonskog mirovnog Sporazuma za Bosnu i Hercegovinu. Ustavni osnov za donošenje Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju sadržan je u članu 68. tačka 6. Ustava Republike Srpske, prema kome Republika uređuje i obezbjeđuje, pored ostalog, socijalno osiguranje i druge oblike socijalne zaštite građana. Sjedište Fonda je u Bijeljini.

Djelatnost Fonda je obimna i obuhvata veliki broj raznovrsnih poslova:

- utvrđivanje svojstva osiguranika u penzijskom i invalidskom osiguranju,
- rješavanje o pravima iz penzijskog i invalidskog osiguranja,

⁶ <http://www.pio.rs/lat/o-nama/istorijat.html>, (27.03.2015., 13:40)

- matična evidencija osiguranika i korisnika prava,
- isplata i usklađivanje penzija,
- pružanje stručne pomoći osiguranicima i korisnicima prava,
- obavljanje normativnih poslova u oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja,
- upravljanje imovinom Fonda,
- ulaganje u hartije od vrijednosti i novčane depozite,
- obezbijedenje upravljanja portfeljom hartija od vrijednosti,
- promjena veličine i strukture portfelja Fonda,
- upravljanje akcionarskim društvima čije akcije drži Fond u svom vlasništvu,
- obavljanje poslova radi naknade štete pričinjene Fondu,
- obavljanje poslova informisanja,...

U sledećoj tabeli su prikazane statistički podaci Fonda PIO RS izražene u brojkama između ostalog i broj osiguranika za koje se uplaćuje doprinos, broj korisnika Fonda PIO RS kao i odnos zaposlenih naspram penzionisanih lica zaključno sa 31.05.2015. godine. Detaljan prikaz je prikazan u tabeli broj.3.2.

Tabela 3.2. Statistički podaci Fonda PIO RS zaključno sa 31.05.2015.godine

R.br.	PODATAK na dan 31.05.2015. godine	
1.	Ukupan broj uplatilaca doprinosa*	43.426
2.	Ukupan broj osiguranika	280.826
3.	Stopa zavisnosti (broj osiguranika/broj korisnika)	1,13
4.	Ukupan broj korisnika prava	248.937
	• <i>Broj korisnika prava na starosnu penziju</i>	131.852
	• <i>Broj korisnika prava na invalidku penziju</i>	40.145
	• <i>Broj korisnika prava na porodičnu penziju</i>	76.623
	• <i>Broj korisnika ostalih prava</i>	317
5.	Struktura korisnika po vrstama prava (%)	
	• <i>Starosne penzije</i>	52,96
	• <i>Invalidske penzije</i>	16,13
	• <i>Porodične penzije</i>	30,78
	• <i>Ostala prava</i>	0,13
6.	Broj korisnika starosne penzije sa 40 godina staža osiguranja -svi	21.216
7.	Broj korisnika starosne penzije sa 40 godina staža osiguranja - bez srazmjernih	15.931

8.	Broj korisnika starosne penzije sa 40 godina. Penzijskog staža - svi	48.454
9.	Broj korisnika starosne penzije sa 40 godina. Penzijskog staža - bez srazmjernih	36.258
10.	Broj korisnika prava sa 40 godina staža osiguranja-bez srazmjernih	20.368
11.	Učešće kor. prava sa 40 godina staža osiguranja u strukturi svih kor. prava (%)	8,18
12.	Broj korisnika prava sa 40 godina penzijskog staža-bez srazmjernih	42.907
13.	Ukupan broj korisnika prava sa 40 godina penzijskog staža	55.933
14.	Učešće kor. prava sa 40 godina penzijskog staža u strukturi svih kor. prava (%)	22,47
15.	Prosječna starost korisnika prava na dan ostvarivanja prava (god..)	
	• <i>Starosne penzije</i>	62,75
	• <i>Invalidske penzije</i>	53,73
16.	Prosječan vremenski period korištenja prava** (god.)	
	• <i>Starosne penzije</i>	17,33
	• <i>Invalidke penzije</i>	20,05
	• <i>Porodične penzije</i>	14,06
VISINA PENZIJE		
17.	Prosječna samostalna penzija (KM)	342,56
	1. <i>Za 40 godina staža osiguranja-bez srazmjernih</i>	497,90
	2. <i>Za 40 godina penzijskog staža-bez srazmjernih</i>	474,97
	3. <i>"Prosječna starosna i porodična penzija za 40 godina staža osiguranja – sa srazmjernim"</i>	410,98
	• <i>Starosna penzija(KM)</i>	394,72
	• <i>Invalidska penzija (KM)</i>	311,91
	• <i>Porodična penzija (KM)</i>	342,56
	• <i>Ostala prava (KM)</i>	26,62
18.	Prosječna neto plata u RS u proteklom mjesecu (KM)	835,00
19.	Odnos prosječne samostalne penzije i plate (%)	41,03
20.	Odnos prosječne samostalne penzije i plate iz prethodne godine (%)	41,52
21.	Odnos prosječne samostalne i porodične penzije za 40 godina staža osiguranja – sa srazmjernim i prosječne plate (%)	49,22
22.	Iznos najveće penzije (KM)	1.792,01
23.	Najniža samostalna penzija (KM) Zakon o PIO, "Sl. gl. RS" br. 134/11, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o PIO, "Sl. gl. RS" br. 82/13, Odluka Vlade RS "Sl. gl. RS" br. 83/13 i 2/14	
	• <i>15 godina penzijskog staža</i>	174,44
	• <i>15-20 godina penzijskog staža</i>	209,33
	• <i>20-30 godina penzijskog staža</i>	244,21
	• <i>30-40 godina penzijskog staža</i>	279,12
	• <i>=> 40 godina penzijskog staža</i>	348,90
PRIHODI FONDA		
24.	Stopa doprinosa na bruto platu	18,5
25.	Prihod od doprinosa (KM)	58.338.323
26.	Prihodi po osnovu programa socijalnog zbrinjavanja	0,00
27.	Obeveze Republike-član 157. Zakona	15.833.333
28.	Obeveze Republike-član 158. stav 4. Zakona	0,00

29.	Ostali prihodi (KM)	78.797
	Ukupno Prihodi (25+26+27+28+29)	74.250.453
31.	Učešće prihoda po osnovu doprinosa u ukupnim prihodima Fonda (%)	78,57
32.	Učešće transfera iz Budžeta (27+28) u ukupnim prihodima Fonda (%)	21,32
33.	Učešće ostalih prihoda u ukupnim prihodima Fonda (%)	0,11
34.	Isplatna masa penzije - neto(KM)	81.349.919
35.	Isplatna masa bruto (KM)	82.531.076
PRIHODI u toku 2014. god.		
36.	Bruto državni proizvod (KM)	8.760.800.000
37.	Ukupni prihodi Fonda (KM)	929.808.600
38.	Učešće ukupnih prihoda Fonda u BDP (%)	10,61
39.	Prihodi Fonda po osnovu doprinosa (KM)	736.816.340
40.	Učešće prihoda Fonda u BDP (%)	8,41
41.	Transferi iz Budžeta (KM)	185.000.000
42.	Učešće transfera iz Budžeta u BDP (%)	2,11
43.	Učešće transfera iz Budžeta u Budžetu (%)	8,58
PODACI O RJEŠAVANJU ***		
44.	Broj prvi zahtjeva u radu prenesenih iz prethodnog mjeseca	4.796
45.	Broj zaprimljenih prvi zahtjeva u mjesecu	1.882
46.	Broj rješanih prvih zahtjeva u mjesecu	2.026
47.	Broj prvih zahtjeva u radu na dan 31.05.2015.	4.652
48.	Broj postupaka za ponovno određivanje penzije u radu	184
49.	Ukupno (47+48)	4.836

Napomena:

* Ukupan broj uplatilaca doprinosa predstavlja broj obveznika uplate doprinosa za zaposlene (preduzeća i privatnici).

** Podatak se odnosi na prethodnu godinu.

*** Podaci se odnose na prvi podneseni zahtjev za starosnu, porodičnu ili invalidsku penziju i postupak za ponovno određivanje penzije.

Izvor Fond Pio RS Statistički bilten Fonda PIO maj 2015. godine

4.1. Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju u Republici Srpskoj

Na osnovu Ustava Republike Srpske posebnim Zakonom (Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju – Službeni glasnik Republike Srpske , broj 106/05 i 20/07) se ustanovljava obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje i uređuju prava i obaveze po osnovu tog osiguranja.

Obaveznim penzijskim osiguranjem obezbjeđuju se prava korisniku penzije za slučaj starosti ili smrti , dok dobrovoljno osiguranje obezbjeđuje dopunsku ličnu i socijalnu sigurnost koja se stiče potpisivanjem ugovora i uplaćivanjem premije.

Finansiranje obaveznih penzijskih osiguranja vrši se na principu solidarnosti tj oni koji su zaposleni finansiraju one koji su penzionisani. Sve dok je značajno veći broj zaposlenih od penzionisanih Penzijski fond može da funkcioniše, ali ukoliko je obrnuto ili je isti broj i zaposlenih i penzionisanih penzioni fond ulazi u deficit.

Zakon o Penzijsko invalidskom osiguranju je donesen 2005. godine i već 2007., 2008., 2009.godine je pretrpio nekoliko izmjena. Novi zakon je donesen 2011. godine,a stupio na snagu od 01.01.2012. godine. On je takođe imao sitne izmjene u 2013. godini.Zakon koji je stupio na snagu od 01. Januara 2012. godine je Zakon koji je donesen nakon reforme penzijskog sistema i koji je imao dosta značajnih izmjena koje će biti navedene u daljem radu.

5. VRSTE OSIGURANJA

U Republici Srpskoj postoji samo prvi stub osiguranja (stubovi osiguranja će u daljem tekstu biti detaljno opisani). Zakonom o Penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske postoje sledeći vidovi osiguranja :

- Obavezno osiguranje,
- Dobrovoljno osiguranje,
- Obavezno osiguranje lica koje se nalaze u određenim okolnostima

5.1. Obavezno osiguranje

Obavezno su osigurana lica koja su u radnom odnosu , lica koje se bave predzetničkim radom te lica koja obavljaju sveštenu ili vjersku dužnost. Sredstva iz obaveznog penzijskog osiguranja obezbjeđuju se iz doprinosa koje plaćaju osiguranici i poslodavci.

Lice u radnom odnosu je:

- lice zaposleno u preduzeću i drugoj organizaciji koja obavlja privrednu djelatnost, udruženju, banci, organizaciji za osiguranje, zadruzi, ustanovi, fondu i drugoj organizaciji koja obavlja djelatnost javnih službi, državnom organu, organu

političko-teritorijalne zajednice i kod drugih domaćih pravnih i fizičkih lica (u daljem tekstu: poslodavac);

- oficiri, podoficiri, oficiri po ugovoru i vojnici po ugovoru;
- lice zaposleno kod preduzetnika;
- lice izabrano ili imenovano na odgovarajuću javnu funkciju, ako za taj rad prima platu;
- zaposleno lice upućeno na rad u inostranstvo, odnosno lice zaposleno kod poslodavca koji obavlja djelatnost u inostranstvu, pod uslovom da nije obavezno osigurano po propisima države u koju je upućeno na rad, odnosno u kojoj je zaposleno, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno;
- državljanin Republike koji je na teritoriji Republike zaposlen kod stranih ili međunarodnih organizacija ili ustanova, stranih diplomatskih ili konzularnih predstavništava, ili je zaposlen kod drugih stranih pravnih ili fizičkih lica, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno;
- strani državljanin i lice bez državljanstva koji su na teritoriji Republike zaposleni kod stranih pravnih ili fizičkih lica, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno, kao i kod međunarodnih organizacija ili ustanova, diplomatskih ili konzularnih predstavništava, ako je takvo osiguranje predviđeno međunarodnim ugovorom.

Lice u radnom odnosu obavezno je osigurano na penzijsko i invalidsko osiguranje i po prestanku radnog odnosa za vrijeme dok ostvaruje novčanu naknadu po propisima o radnim odnosima, zapošljavanju i zdravstvenom osiguranju, ako je na tu naknadu obračunat i uplaćen doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Preduzetnik je:

- zanatlija, ugostitelj, prevoznik i drugo lice koje obavlja privrednu, uslužnu ili drugu djelatnost, ako je djelatnost koju obavlja registrovana u skladu sa propisima;
- drugo lice koje, u skladu sa propisima, samostalno u vidu zanimanja obavlja profesionalnu djelatnost;
- osnivač, odnosno vlasnik radnje, poljoprivrednog gazdinstva, ili njihovog dijela, pod uslovom da nije obavezno osiguran po drugom osnovu

Osiguranikom u obaveznom osiguranju smatra se lice koje na osnovu rješenja nadležnog vjerskog organa, odnosno vjerske zajednice obavlja sveštenu dužnost ili vjersku službu.⁷

Stope doprinosa za Penzijsko i invalidsko osiguranje u Republici Srpskoj su iznosile 18,00 %, ali su izmjenama Zakona od 2013. godine povećane na 18,50 %.

5.2, Dobrovoljno osiguranje

Dobrovoljnim penzijskim i invalidskim osiguranjem osiguranici mogu u skladu sa Zakonom obezbjediti sebi i članovima svoje porodice veći obim kao i drugu vrstu prava utvrđenim Zakonom. Lica koja obavljaju poljoprivrednu djelatnost mogu uplaćivati dobrovoljno osiguranje. Takođe i lica koja nisu obavezno osiguranja mogu uplaćivati dobrovoljno osiguranje ukoliko ispunjavaju sledeće uslove:

1. na dan podnošenja zahtjeva imaju navršenih 15 godina života,
2. imaju opštu zdravstvenu sposobnost, i
3. imaju prebivalište na području Republike.

5.3. Obavezno osiguranje lica koje se nalaze u određenim okolnostima

Obavezno su osigurani na penzijsko i invalidsko osiguranje za slučaj invalidnosti prouzrokovane povredom na radu i profesionalnom bolešću, dok se nalaze u određenim okolnostima (u daljem tekstu: osiguranik u određenim okolnostima):

- lice koje na teritoriji Republike učestvuje u akciji spasavanja ili odbrane od elementarnih nepogoda (požar, poplava, potres i druge nepogode prouzrokovane višom silom), ili u akciji preduzetoj radi spasavanja života građana ili otklanjanja materijalne štete na imovini;
- član dobrovoljnog vatrogasnog društva za vrijeme gašenja požara, spasavanja ljudi i imovine ugrožene požarom i drugim elementarnim nepogodama, uklanjanja posljedica elementarnih nepogoda, odlaska na vježbu i povratku sa vježbe, kao i za vrijeme obrazovanja za vatrogasnu službu koje organizuje vatrogasno društvo;
- lice koje na zahtjev nadležnih državnih organa pruži pomoć tim organima, ako tom prilikom bude povrijeđeno ili se razboli;

---

⁷ <http://www.fondpiors.org/latinica/prava/354/obavezno-osiguranje>,(08.07.2015. 22:37)

- učenik i student za vrijeme praktične nastave, odnosno za vrijeme stručne prakse kod poslodavca;
- lice za vrijeme obavljanja obaveznog rada prilikom izdržavanja kazne zatvora, maloljetničkog zatvora i za vrijeme izvršenja vaspitne mjere u vaspitnoj ustanovi, ustanovi za prevaspitavanje ili u posebnoj vaspitnoj ustanovi;
- nezaposleno lice za vrijeme prekvalifikacije ili dokvalifikacije, na koju je upućeno od strane organizacije za zapošljavanje;
- lice za vrijeme obavljanja poslova kod poslodavca, bez zasnivanja radnog odnosa (volonterski rad), u skladu sa propisima o radnim odnosima;
- lice za vrijeme omladinskog radnog angažovanja posredstvom zadruge učenika, studenata i nezaposlene omladine;
- lice za vrijeme učešća u javnim radovima, koje organizuje političko-teritorijalna zajednica;
- oblasti odbrane, utvrđenih zakonom;
- lice za vrijeme učešća u omladinskoj radnoj akciji, odnosno radnom kampu i takmičenju (proizvodnom, sportskom i dr.);
- lice za vrijeme vršenja određenih javnih funkcija ili građanskih dužnosti po pozivu organa političko-teritorijalne zajednice (u svojstvu poslanika, svjedoka, sudije porotnika, vještaka ili tumača i dr.);
- dijete sa teškoćama u razvoju, za vrijeme stručnog osposobljavanja, nakon završene osnovne škole.⁸

5.4. Penzijski staž i staž osiguranja

Kako bi smo bolje razumili pojmovi kao što su penzijski staž i staž osiguranja potrebno je posebno objasniti. Penzijski staž predstavlja određeni vremenski period proveden u osiguranju po čijem se proteku uz ispunjavanje drugih zakonskih uslova stiču prava iz ili po osnovu penzijskog staža, tj stiču se uslovi za penzionisanje. Penzijski staž se računa prilikom obračuna za penziju, ali doprinosi po osnovu tog staža nisu uplaćeni odnosno tako su Zakonom regulisani. Pod takvim stažom podrazumijevamo na primjer beneficirani ratni staž za period 1991. godine do 1996. godine.

---

⁸ <http://www.fondpiors.org/latinica/prava/355/obavezno-osiguranje-lica-dok-se-nalaze-u-odredjenim-okolnostima>,(08.07.2015. 22:44)

Stož osiguranja je vrijeme koje je osiguranik proveo poslije navršene 15. godine života u obaveznom ili dobrovoljnom osiguranju kao i staž koji je dokupljen u skladu sa zakonom. U staž osiguranja se računa vrijeme provedeno u radnom odnosu sa punim radnim vremenom. Pod ovim vremenom podrazumijeva se i vrijeme koje je osiguranik u obaveznom osiguranju proveo na radu sa skraćenim radnim vremenom ako je takvo vrijeme u smislu propisa o radnim odnosima izjednačeno sa punim radnim vremenom.⁹ Vrijeme provedeno na radu na sezonskim poslovima u skladu sa propisima o radu, sa radnim vremenom dužim od punog radnog vremena računa se u staž osiguranja sa efektivnim trajanjem tako što se preračunava na puno radno vrijeme. U staž osiguranja se računa i vrijeme provedeno na bolovanju poslije prestanka radnog odnosa ili drugog rada na osnovu kojeg je bio osiguran, vrijeme provedeno na dokvalifikaciji i prekvalifikaciji na koju je upućen kao invalid rada ili vojni invalid, te kao učesnik u štrajku koji je organizovan u skladu sa Zakonom.

Takođe se računa i staž po osnovu obavljanja samostalne djelatnosti, sveštenečke dužnosti, kao i vrijeme provedeno u dobrovoljnom osiguranju kao i vrijeme provedeno na evidenciji Biroa za koje vrijeme prima novčanu naknadu.

Takođe po odluci Vlade za ostavriavanje prava na penziju priznato je i vrijeme provedeno na Birou nakon demobilizacije pa sve do 29.09.2000. godine.

Stož koji se računa sa uvećanim trajanjem je u sledećim slučajevima:

1. sa tjelesnim oštećenjem od najmanje 70 %,
2. kao vojni invalidi od I do IV grupe,
3. kao civilni invalidi rata od I do IV grupe,
4. kao slijepa lica, lica oboljela od distrofije i srodnih mišićni i neuro mišićnih oboljenja paraplegije i tako dalje.

Osiguraniku i tim slučajevim ase računa na svakih navršenih 12 mjeseci staža osiguranja 15 mjeseci. Poseban staž u dvostrukom trajanju računa se pripadniku oružanih snaga SFRJ, pripadniku Vojske Republike Srpske i pripadniku Ministarstarstvu unutrašnjih poslova za vrijeme provedeno u ratu.

---

⁹ Kunić Petar, I. Davidović, B. Bovan, D. Kutlija, J. Erceg, 2010. Priručnik za polaganje stručnog ispita za rad u javnoj upravi za višu i visokou stručnu spremu, Banja Luka, Službeni Glasnik Republike Srpske, str. 550

5.5. Dokup staža

Za osiguranika koji ne ispunjava uslove za penziju poslodavac ili sam osiguranik može dokupiti nedostajući staž i to do 3 godine i to ako sa tim stažom ispunjava uslove za ostvarivanje prava za penziju.¹⁰ Takođe dokup staža može se realizovati i preko Zavoda za zapošljavanje takođe do tri godine ako sa dokupom tog staža ispunjava jedan od uslova za ostvarivanje prava na penziju. Ili ispunjenje godina starosti i 15 godina staža ili dokup do punog staža ,a koji iznosi za muškarce 40 godina, a za žene 35 godina staža. Kod dokupa staža putem Zavoda kao i za ostvarivanje prava na penziju bitno je da su za sav staž izmirene obaveze jer za staž za koji nisu izmirene obaveze ne računa se u penzijski staž.

6. PRAVA IZ PENZIJSKOG I INVALIDSKOG OSIGURANJA

Po Zakonu o PIO Republike Srpske razlikujemo tri vrste penzija i to:

- Za slučaj starosti-starosna penzija,
- Za slučaj invalidnosti invalidska penzija,
- Za slučaj smrti osiguranika odnosno korisnika lične penzije-porodična penzija.

6.1. Prava iz penzijskog osiguranja

Pravo na starosnu penziju ima osiguranik kad napuni 65 godina života i namanje 15 godina staža osiguranja. Osiguranik koji nema navršenih 65 godina života ima pravo na starosnu penziju kada navrši 60 godina života i 40 godina penzijskog staža.

Osiguranik žena koja nema navršenih 65 godina života ima pravo na starosnu penziju kada navrši 58 godina života i 35 godina staža osiguranja.

Osiguraniku koji ima navršen staž osiguranja sa uvećanim trajanjem starosna granica za ostvarivanje prava na starosnu penziju snižava se za ukupno uvećanje staža.

Uvećanje staža je razlika ukupno utvrđenog staža osiguranja sa uvećanim trajanjem staža osiguranja u efektivnom trajanju za isti period.

---

¹⁰ Kunić Petar, I.Davidović,B.Bovan,D.Kutlija,J.Erceg, 2010. Priručnik za polaganje stručnog ispita za rad u javnoj upravi za višu i visokou stručnu spremu,Banja Luka, Službeni Glasnik Republike Srpske,str.552

Starosna granica može se snižavati najviše do 55 godina života.

U donjoj tabeli prikazani su uslovi za starosnu penziju po Zakonu donesenom 2011. godine. Godine starosti se pomjeraju dok starosna granica ne dostigne 65 godina i za muškarce i žene odnosno 60 za muškarce i 58 za žene u slučaju punog radnog staža. Tako da će 2025. godine muškarci i žene morati imati uslov 60 godina života i 40 godina staža i za žene 58 godina života i 35 godina staža, a od 2019. godine žene će ići u penziju sa 65 godina i 15 godina staža.

Tabela 6.1. Uslovi za starosnu penziju

УСЛОВИ ЗА СТАРОСНУ ПЕНЗИЈУ ПО ЗАКОНУ О ПЕНЗИЈСКОМ И ИНВАЛИДСКОМ ОСИГУРАЊУ
(„Службени гласник Републике Српске“ број: 134/11)

Година	Члан 41. и члан 177. (прелазни период)			Члан 42/1. и члан 178/1. (прелазни период)		Члан 42/2. и члан 178/2. (прелазни период)			
	Година и мјесеци живота		Година стажа осигурања	Година и мјесеци живота		Година пензијског стажа	Година и мјесеци живота		
	Пол			Пол			Пол		
	М	Ж		М	Ж		М	Ж	
2012.	65	60/4	15	-	-	40	-	-	35
2013.	65	61	15	56	-	40	54	-	35
2014.	65	61/8	15	56/4	-	40	54/4	-	35
2015.	65	62/4	15	56/8	-	40	54/8	-	35
2016.	65	63	15	57	-	40	55	-	35
2017.	65	63/8	15	57/4	-	40	55/4	-	35
2018.	65	64/4	15	57/8	-	40	55/8	-	35
2019.	65	65	15	58	-	40	56	-	35
2020.	-	-	-	58/4	-	40	56/4	-	35
2021.	-	-	-	58/8	-	40	56/8	-	35
2022.	-	-	-	59	-	40	57	-	35
2023.	-	-	-	59/4	-	40	57/4	-	35
2024.	-	-	-	59/8	-	40	57/8	-	35
2025.	-	-	-	60	-	40	58	-	35

Izvor poslovnica Fond PIO

6.2. Invalidska penzija

Invalidnost u osiguranju postoji kada se utvrdi da je zbog trajnih promena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem, ili medicinskom rehabilitacijom, nastalo smanjenje ili gubitak sposobnosti za rad na radnom mjestu odnosno poslu koji je obavljao na dan ocjene radne sposobnosti ili koji je obavljao prije prestanka osiguranja.

Smanjena radna sposobnost postoji kada osiguranik u obaveznom osiguranju, zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju, sa radnim naporom koji ne ugrožava njegovo zdravstveno stanje, ne može da radi na radnom mjestu odnosno poslu, ali može sa punim radnim vremenom sa ili bez prekvalifikacije ili dokvalifikacije da radi na drugom radnom mjestu koji odgovara njegovoj stručnoj spremi ili sposobnosti stečenoj radom. Gubitak radne sposobnosti se smatra kada se utvrdi da je osiguranik trajno nesposoban da obavlja

bilo kakvu vrstu posla, to jest ne postoji sposobnost za obavljanje nekog drugog posla. Invalidnost može prouzrokovati povreda na radu, profesionalna bolest, povreda van rada ili bolest.

6.3. Porodična penzija

Pravo na porodičnu penziju imaju članovi porodice umrlog osiguranika koji je na dan smrti ispunjavao uslove za invalidsku penziju i članovi porodice umrlog korisnika starosne ili invalidske penzije. Članovima porodice umrlog osiguranika, odnosno korisnika penzije smatraju se:

- Bračni supružnik (udovica –udovac)
- Razvedeni bračni supružnik ili vanbračni supružnik ako mu je pravosnažnom presudom suda dosuđeno pravo na izdržavanje djeteta rođenog u braku ili van braka, usvojeno ili pastinak, dijete bez oba roditelja ili dijete kome su oba roditelja potpuno i trajno nesposobni za privređivanje koje je osiguranik ili korisnik penzije izdržavao do svoje smrti,
- Roditelj (otac i majka, očuh i maćeha, usvojilac) koje je osiguranik ili korisnik penzije izdržavao do svoje smrti,
- Udovac ima pravo na penziju ako je na dan smrti supruge navršio 60 godina, ako je utvrđena invalidnost da je nesposoban za rad, odnosno ako imaju jedno ili više zajedničke djece koje kao jedini roditelj dalje izdržava .

Ukoliko nakon što djeca budu punoljetna odnosno prestanu sa školovanjem (26 godina u slučaju da studiraju) i udovac napuni 60 godina on nastavlja da prima penziju. Isti slučaj kao kod udovca i je i kod udovice, ali u njenom slučaju kada napuni 50 godina. Kao što sam i napomenula djeca imaju pravo na porodičnu penziju sve dok se redovno školuju odnosno najkasnije do 26 godina.

6.3.1. Korisnici prava na penziju

Korisnicima prava na penziju smatraju se lica koja su prema uslovima propisanim Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju ostvarila pravo na penziju. Zavisno od vrste prava razlikuju se korisnici prava na starosnu, invalidsku i porodičnu penziju. U zavisnosti od strukture staža za svaku od navedenih vrsta prava može se odrediti penzija

isključivo na teret Fonda PIO RS, samostalna penzija i srazmjerna penzija. U situaciji kada osiguranik pored penzijskog staža ostvarenog u Republici Srpskoj i bivšoj BiH ima staža osiguranja ostvarenog na teritoriji drugih država potrebno je prije odlučivanja o zahtjevu pribaviti potvrdu staža od drugih nosilaca osiguranja. Iz navedenog razloga preporučuje se takvim osiguranicima da prije podnošenja zahtjeva za ostvarivanje prava na penziju podnesu zahtjev za potvrdu staža.

Postupak za ostvarivanje prava na penziju pokreće se po zahtjevu osiguranika, koji se može podnijeti lično ili posredstvom punomoćnika u najbližoj poslovnicu Fonda PIO RS, poštom ili posredstvom drugog nosioca osiguranja, ako su u pitanju lica koja imaju prebivalište van teritorije Republike Srpske. Uz zahtjev za ostvarivanje prava na penziju potrebno je priložiti odgovarajuću dokumentaciju. Bliže informacije o potrebnoj dokumentaciji mogu se dobiti u svakoj Poslovnici Fonda PIO RS. Postupak za ostvarivanje prava okončava se donošenjem odgovarajućeg upravnog akta (rješenja ili zaključka).

Penzija i ostala novčana primanja iz penzijskog i invalidskog osiguranja, utvrđuju se u mjesečnom iznosu i isplaćuju se unazad, u tekućem mjesecu za protekli mjesec. Dospjela primanja, koja nisu mogla biti isplaćena zbog okolnosti koje je prouzrokovao korisnik primanja, ne mogu se naknadno isplatiti.¹¹

6.3.2. Uplatioci doprinosa

Pod uplaticima doprinosa podrazumijevaju se pravna ili fizička lica koja prema Zakonu o doprinosima imaju obavezu da obračunaju i uplate doprinose za obveznike (osiguranike).

Prema Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju poslodavac je dužan da doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje uplati za sve radnike, prilikom isplate plata i drugih primanja po osnovu rada na koja se, u skladu sa zakonom, plaća doprinos. Izuzetno, poslodavac koji do dana stupanja na snagu novog zakona nije uplatio doprinos može uplatiti doprinos za jednog ili više radnika za određeni period unazad, ako radnici sa tim stažom osiguranja ispunjavaju uslove za ostvarivanje prava na penziju. Doprinos može uplatiti poslodavac, pravni sljedbenik poslodavca ili sam radnik.

---

¹¹ <http://www.fondpiors.org/latinica/prava/357/korisnici-prava-na-penziju>, (08.07.2015. 23:22)

7. CILJ REFORME PENZIJSKOG SISTEMA

U Srednjoj i Istočnoj Evropi, potreba za penzionom reformom se javila tokom perioda tranzicije od centralno planirane ka tržišno orijentisanoj privredi.

U ranim devedesetim godinama 20. vijeka, nacionalni penzijski sistemi u državama Srednje i Istočne Evrope imali su sledeće karakteristike:

- Sistemi su obezbeđivali niske i gotovo nepromenjive penzije. Bilo je malih razlika između minimalnih i maksimalnih penzija;
- Sistemi su velikodušno uzimali u obzir nedoprinodne periode pri obračunavanju penzija, a praksa prevremenog penzionisanja je bila široko rasprostranjena;
- Nekoliko grupa radnika sa privilegovanim položajem imali su korist od povoljnih uslova u pogledu starosne granice i obračuna penzija;
- Usklađenost sa sistemima socijalne sigurnosti je pogoršana zbog ekonomskih izazova sa kojima su se suočavala preduzeća u državnom vlasništvu tokom tranzicije, i porastom broja malih preduzeća i samozapošljavanja;
- Nije bilo jasne granice između javnih budžeta i budžeta sistema socijalne sigurnosti;
- Sistemi primenjuju visoke stope doprinosa u poređenju sa državama Zapadne Evrope;
- Nivo i nadoknada su se smanjili tokom vremena zbog nedostatka mehanizama indeksacije;
- Uprkos ovim teškim okolnostima, penzijski sistemi u državama Srednje i Istočne Evrope su uspeali da izbegnu neispunjavanje obaveza u pogledu isplate nadoknada. Ipak, neke države su imale značajna kašnjenja i izostajanja isplata.¹²

Cilj sprovođenja penzijske reforme je uspostavljanje dugoročno održivog sistema kojim se obezbeđuje veća socijalna i materijalna sigurnost i viši ukupni nivo penzija.

Osnovni motiv reforme sastoji se u tome da se penzijski sistem učini otpornijim na demografske i ekonomske potrebe, efikasnijim, delotvornijim, fleksibilnijim u odnosu na potrebe i sklonosti pojedinaca i na kraju manje zavisnim od države.

Posmatrano u širim razmjerama očekuje se da će formiranje kapitalizovanih penzijskih

---

¹² Hirose Kenichi, 2012., Penzione reforme u srednjoj i Istočnoj Evropi, Međunarodna organizacija rada, Republika Srbija, str. 3

fondova podići opšti nivo nacionalne štednje, doprinijeti razvoju i stabilizaciji finansijskog tržišta, podstaći razvoj ekonomije obezbjeđivanjem investicionih sredstava, smanjiti pritisak na javni budžet izazvan starenjem stanovništva i da će prihodi od investiranja smanjiti ukupni trošak koji čine penzije.¹³

7.1. Čileanska reforma

Čile je inače prva zemlja koja je sprovela reformu penzijskog sistema i to čak 1980. godine. Osnovna odlika ove reforme bila je uvođenje akumulacije sredstava i zaposleni su mogli da biraju u koji penzioni privatni fond će da uplaćuju sredstva. Reforma u Čileu nije sprovedena kao što se to danas čini u većini zemalja zbog starenja stanovništva, nego iz razloga što je penzioni sistem u Čileu bio pred kolapsom te je prijetilo da ugrozi fiskalnu i makroekonomsku stabilnost zemlje.

Glavne karakteristike Čileanskog penzionog sistema bile su:

1. Doprinosi se uplaćuju u privatne penzijske fondove,
2. Visina penzije isključivo zavisi od količine uplaćenih sredstava na račun fonda,
3. Postoji mogućnost odabira penzijskog fonda,
4. Penzijski fondovi su u stvari firme kojima je cilj da što više privuku sredstava i da ta sredstva ulažu dalje,
5. Uloga države u svemu tome je da obezbjedi Zakonsku regulativu i povoljan ambijent kao i da obezbjedi socijalne penzije za najugroženije.

Aktivna medijska kampanja kao i povećana stopa doprinosa od čak 30 % posto većoj u starom sistemu u odnosu na novi dovelo je do toga da je 1983. godine čak 77 % ljudi se odlučilo da pređe na novi penzijski sistem. Problem radnika koji su uplaćivali u stari penzioni sistem riješen je emitovanjem državnih obveznica čime je obezbjedila iznos koji je trebalo da se nađe na računima starijih generacija, a s obzirom da je stanovništvo Čilea većinom mlado nije bilo problema prilikom rješavanja ovog pitanja.

Dugoročno gledano, reforma penzionog sistema u Čileu se više nego isplatila toj zemlji, jer je u privatni penzioni sistem akumulirano više od 25 milijardi dolara, što je u tom trenutku predstavljalo čak 50 odsto ukupnog domaćeg proizvoda (BDP) te latinoameričke države.

---

¹³ <http://www.garant-penzije.eu/ciljevi-reforme-penzijskog-sistema-u-srbiji.html>,
(08.07.2015. 23:28)

Penzijske sisteme uporedila je agencija Mercer i, prema toj listi, najbolja je holandska varijanta, iza koje su se našli Australija i Švedska. Lošije su kotirane penzijske reforme, na primer u Sjedinjenim Američkim Državama i Čilea.¹⁴

U Holandiji je sistem tri stuba, u prvi stub osnovnog ili tekućeg finansiranja moraju da odvajaju 50 godina pa tako da već sa 15 godina počinju da štede. Za svaku neuplaćenu godinu smanjuje se za 2 % penzija. Punu penziju imaju oni koji za penziju štede čitavih 50 godina.

Prema demografskoj studiji njemačkog osiguranja Allianz, u Češkoj posle odlaska u penziju radi još oko trećine stanovništva starosti 60 do 65 godina, a u Švedskoj, koja ima jedan od najstabilnijih penzijskih sistema u tim godinama radi 63 odsto ljudi, dok u Njemačkoj gotovo 40 procenata.

7.2 . Reforme penzijskog sistema po sistemu Svjetske Banke

U skladu sa nomenklaturom Svjetske Banke struktura penzijskih sistema prikazuje se u vidu tri stuba koja čine:

1. državno penzijsko osiguranje, tj. penzijskim osiguranjem u okviru socijalnog osiguranja („social insurance“);
2. obavezno privatno penzijsko osiguranje, odnosno penzijskim osiguranjem sponzorisanim od poslodavca kroz osnovne i dopunske modele u koje se uključuju i zaposleni („employer sponsored pensions“);
3. dobrovoljno privatno penzijsko osiguranje (članstvo u dobrovoljnim penzijskim fondovima), odnosno individualnim penzijskim osiguranjem („individual pensions insurance“).

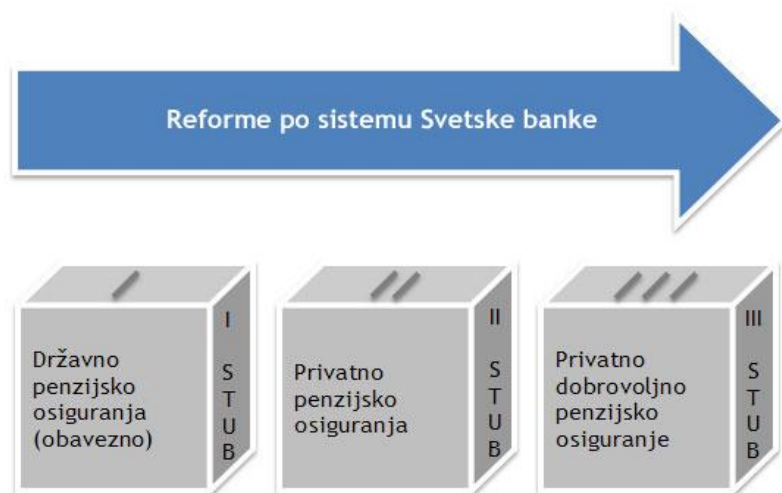
Prvi stub penzijskog osiguranja podrazumijeva obavezno penzijsko osiguranje i odnosi se na sistem međugeneracijske solidarnosti.

Drugi stub se odnosi na obavezno dopunsko penzijsko osiguranje i odnosi se samo na zaposlene. Ono funkcioniše tako što se zakonom odredi da se dio procenta obaveznih doprinosa namenjenih za finansiranje prvog stuba usmjeri u drugi, tako da zaposleni ostvaruju pravo na dvije penzije, državnu iz prvog i privatnu iz drugog stuba.

---

¹⁴ http://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/reforma-penzionog-sistema-neka-svetska-iskustva_250778.html, (08,07,2015. 23:58)

Grafik 7.1. Reforme po sistemu Svjetske banke¹⁵

Izvor web stranica garant-penzije

Prvi i drugi stub su obavezni.

Treći stub je namijenjen svim građanima koji žele da sami sebi uplaćuju doprinose i oni ne moraju da budu zaposleni da bi uplaćivali sebi doprinos. Ovakvo osiguranje se temelji na slobodnoj volji. Penzioni fond kod dobrovoljnog penzijskog osiguranja formira se iz doprinosa osiguranika. Zapravo on ima sve karakteristike investicionog fonda sa svojim specifičnostima, a doprinosi osiguranika su investicione jedinice.¹⁶

Drugi i treći stub su dopunski stubovi.

7.2.1. Razlika između obaveznog državnog i privatnog dobrovoljnog osiguranja

Obavezno državno osiguranje funkcioniše tako što se penzijski doprinosi sadašnjih zaposlenih uplaćuju u Fond PIO iz kog se isplaćuju penzije sadašnjim penzionerima. Globalni demografski trend pada nataliteta i produženja životnog vijeka prisutan je i u našoj

¹⁵ <http://www.garant-penzije.eu/zasto-je-reforma-penzijskog-sistema-bila-neophodna-u-srbiji-i-drugim-zemljama.html>, (07.07.2015. 21:21.)

¹⁶ Avdalović V., B.Marović, Z.Kalinić, Ž.Vojinović, 2009. Upravljanje rizicima u osiguranju, Banja Luka, NUBL, str 113

zemlji. To znači nepovoljan odnos broja zaposlenih kao izvora finansiranja penzija i penzionera koji ih uživaju. Kada se tome doda i spor opšti ekonomski rast i deficit u fondu PIO, kao rezultat se dobija neminovan pad državnih penzija. Pored toga, Zakonom su određeni minimalni i maksimalni iznosi doprinosa, kao i minimalna i maksimalna visina državne penzije. Uplata penzijskih doprinosa je isključivo mjesečna i obavezna, kao i isplata penzije.

Dobrovoljno penzijsko osiguranje nije obavezujuće kao što i sama riječ kaže i svaki građanin može, a nemora da uplaćuje dobrovoljno penzijsko osiguranje. Uplate za dobrovoljno penzijsko osiguranje mogu biti jednokratne, periodične i mjesečne. Član bira na koji način će povući i raspolagati sredstvima: jednokratnom isplatom, programiranom, doživotnim anuitetima ili kombinacijom ovih načina. Društva za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima određuju iznos minimalnog doprinosa, dok maksimum ne postoji.

7.2.2. Razlika između privatnog dobrovoljnog osiguranja i životnog osiguranja

Osnovna razlika između životnog i dobrovoljnog penzijskog osiguranja jeste to što životno nudi i zaštitu od rizika i zagarantovanu osiguranu sumu u slučaju doživljenja ili smrti, dok privatne penzije nude nešto veći mogući prinos od investiranja, kao i fleksibilnost u visinama i učestalosti uplata.¹⁷

Takođe razlika je i kod uplate kod životnog osiguranja uplaćuje se ugovorena premija po dogovorenim ratama odnosno anuitetima mjesečni, tromjesečni ili godišnji, dok kod privatnog penzijskog osiguranja se uplaćuje proizvoljno i bivaju isplaćivane posle ugovorene godine života.

Kod osiguranja života takođe je osiguranik uključuje zaštitu od rizika i zagarantovanu osiguranu sumu za obezbjeđenje finansijske sigurnosti najbližih u slučaju smrti, invalidnosti ili radne nesposobnosti.

7.3. Reforma penzijskog sistema u Republici Srpskoj

U Republici Srpskoj imamo samo prvi stub osiguranja odnosno državno penzijsko osiguranje (obavezno), drugi i treći stub ne postoji imamo samo štednju u osiguravajućim društvima individualno. Reforma u Republici Srpskoj je provedena u 2011. godini, a novi zakon o PIO stupio je na snagu 01.01.2012. godine. Novim Zakonom došlo je do značajnih

---

¹⁷ <http://www.penzin.rs/razlika-između-zivotnog-i-dobrovoljnog-penzijskog-osiguranja/>, (07.07.2015. 21:27)

izmjena. Reformom je odlučeno da penzijski sistem i dalje funkcioniše na jednom stubu od tri koja postoje. Uvođenje drugog stupa zahtjevalo je velika finansijska sredstva tako da je pri samoj reformi odlučeno da se takav sistem ne uvodi.

Vlade mnogih država suočile su se sa krizom nacionalnih penzionih sistema. Postojeća demografska situacija (živi se duže, a rađa se manje dece) dovela je do toga da je sistem državnih penzija, koji se u većini zemalja javlja kao osnovni vid penzijskog osiguranja, postao neodrživ. S jedne strane, sistem državnih penzija je preskup za državu. Sa druge strane ne osigurava penzijske nadoknade koje mogu da obezbjede dostojanstven život u starosti.

Sistem državnih penzija organizovan po Bizmarkovom modelu zasniva se na principu međugeneracijske solidarnosti odnosno sistemu tekućeg PAY-AS-YOU-GO finansiranja. Aktivni osiguranici izdvajaju doprinose od ličnog dohotka, da bi se od tako prikupljenih sredstava isplaćivale penzijske nadoknade. Uplaćena sredstva se ne zadržavaju na ličnim računima osiguranika, već se odmah vrši njihova dalja distribucija ka penzionerima.

Glavni faktor koji utiče na funkcionisanje sistema državnih penzija je odnos broja radno aktivnih stanovnika i broja korisnika penzija. Za zdravo funkcionisanje pay-as-go sistema potrebno je da bude 3-3,5 puta više aktivnih osiguranika od pensionera. Penzioni sistem je već godinama ugrožen broj pensionera je gotovo izjednačen sa brojem zaposlenih.

Idealan omjer bi bio kada bi na 3 zaposlena imali jednog pensionera. Republika Srpska ima ogroman broj pensionera. Prema zadnjem statističkom biltenu Fonda PIO RS broj osiguranika za koje se uplaćuju doprinosi je 280.826, dok ukupan broj korisnika Fonda Pio je 248.937. Stoga dolazimo do zaključka da na jednog pensionera dolazi 1,13 radnika, još ako uzmemo u obzir da je naplata doprinosa veoma loša nije teško zaključiti da je sistem teško održiv. U 2009. godine je bilo 219.617 odakle se vidi da se broj pensionera povećao za skoro 30.000.

Republika Srpska je kao što je i na početku napomenuto, nedavno reformisala penzioni sistem. Važećim Zakonom o PIO, koji je u primjeni od 1. januara 2012. godine, došlo je do brojnih promjena, ali u finansijskom pogledu sredstva se i dalje obezbjeđuju od doprinosa kao glavni izvor prihoda (81-82%), dok je transfer iz Budžeta za prava koja finansira Republika odgovoran za 17-18 % penzijskih sredstava. Takođe je doprinos koji osiguranici plaćaju za PIO povećan sa 18,0 % na 18,5 % (smanjen je za zdravstvo sa 12,5 % na 12 %, doprinos za nezaposlenost je 1,5 % i doprinos za dječiju zaštitu je 1 %, ukupno doprinosi iznose 33 %). Važećim Zakonom o PIO proširen je krug osiguranika, pooštreni uslovi za ostvarivanje prava u smislu da je potrebno kumulativno ispunjenje uslova za penziju (i navršenih godina života i potrebnog penzijskog staža), uvedena je donja granica snižavanja godina života na 55 godina, uveden tzv. bod sistem obračuna penzije, uvedeno obavezno-

godišnje usklađivanje penzije. Takođe u postupku donešenja strategije reforme PIO sistema bio je prijedlog da se starosna granica umjesto na 65 stavi na 67, ali taj prijedlog nije prošao. Takođe pooštreni uslovi za ostvarivanje prava na invalidsku penziju te je čestim revizijama i akcijom Stop lažnim penzijama značajno smanjen broj mladih penzionera.

Prema ocjeni stručnjaka Svjetske banke Republika Srpska je najuspješnije provela reformu PIO sistema. Predstavnici Svjetske banke dali su i preporuke za nastavak reforme, na kojima se mora intenzivno raditi da bi se sistem dodatno stabilizovao i ojačao, a najznačajnije preporuke su postepeno povećavanje granice za ostvarivanje starosne penzije sa 65 na 67 ili 68 godina života“.

To bi značilo postepeno povećavanje granice za ostvarivanje penzije sa 40 godina penzijskog staža sa 60 na 63 godine godine života za muškarce, a za žene sa 35 godina staža osiguranja sa 58 na 61 godinu života. „Podizanje praga dobne granice uvijek se vrši postepeno, u rasponu od 10 do 20 godina. Cilj i smisao je da osiguranik što duže radi i da se tako smanji pritisak na penzionisanje“.¹⁸

7.3.1. Penalizacija za raniji odlazak u penziju

Godine 2013. zbog prijevremenog penzionisanja u RS se u prosjeku u penziju odlazilo sa 59 godina, 2014. godine ta cifra je iznosila 60,5 godina. Svjetska Banka je takođe predložila da se, kako bi se riješio ovaj problem, u nastavku reforme umanje penzije za pet odsto za svaku godinu ranijeg ostvarivanja prava na starosnu penziju.

Međutim u postojećem Zakonu i uslovima ostvarivanja prava nije ugrađena tzv. penalizacija, ali ipak svako odlaženje u penziju prije navršenih 40 godina staža osiguranja ili penzijskog staža utiče na visinu penzije, tako da npr. visina penzije za ženu sa 35 godina staža osiguranja nije ista kao i kad ima 40 godina staža. Moram da napomenem da puni radni staž za žene iznosi 35 godina, ali one su u mogućnosti da produže radni odnos do 40 godina ukoliko nisu navršile 65 godina života.

Po starom Zakonu o PIO minimalan staž za ostvarivanje prava na starosnu penziju bio je 20 godina staža i 60 godina života za žene i 65 godina za muškarce. Kod novog Zakona minimalan staž je 15 godina i 65 godina života i za žene i muškarce. Kod punog radnog staža razlika između starog i novog zakona je u tom da se po starom Zakonu pravo na starosnu penziju mogao ostvariti navršavanjem punog ranog staža 40 godina za muškarce i

---

¹⁸ <http://www.capital.ba/milic-najuspjesnija-reforma-penzionog-sistema-na-balkanu/>, (16.04.2015. 14:10)

35 godina za žene bez obzira na godine života dok je kod novog Zakona propisano da žene moraju imati najmanje 58 godina, a muškarci najmanje 60 godina kao bi ostavili penziju po osnovu punog staža. Takođe jedna od novina je i izračun visine penzije bodovanjem.

Visina starosne penzije se dobiva tako što se lični bodovi osiguranika pomnože sa vrijednošću opšteg boda na dan ostvarivanja prava. Lični bodovi osiguranika se dobivaju množenem ličnog koeficijenta osiguranika i negovog penzijskog staža. Radi određivanja ličnih bodova penzijski staž se iskazuje broičano tako da svaka godina navršenog staža računa kao 1, svaki navršeni mjesec (30 dana) računa kao 0,083333 i svaki dan kao 0,002777.

Lični koeficijent osiguranika računa se tako što se zbir ličnih koeficijenata dijeli sa periodom za koje su obračunati.

Godišnji lični koeficijent određuje se tako što se ukupan iznos plata , odnosno osnov osnovica osiguranja osiguranika počev od 01. Januara 1970. godine do godine ostvarivanja prava izuzimajući 1992. i 1993. godinu za svaku kalendarsku godinu podijeli sa prosječnom godišnjom platom u SR BIH odnosno Republici za istu kalendarsku godinu. Godišnji lični koeficijent u godini ostvarivanja prava utvrđuje se tako da se ukupan iznos plata odnosno osnovica osiguranja ostvarenih za pune mjesece u toj godini podijeli sa ukupnim iznosmom prosječnih plata u Republici u istom periodu.

Pod ukupnim iznosom plata , odnosno osnovica osiguranja podrazumjeva se ukupan godišnji iznos plata , osnovica osiguranja, novčanih i nenovčanih prihoda i naknada koje je osiguranik ostvario , na koje je obračunat i uplaćen doprinos.

Vrijednost ošteg boda na dan stupanja Zakona je 9,241875 KM.¹⁹

Visina invalidske penzije se određuje jednako kao i starosna penzija.

Visina porodične penzije se određuje od invalidske penzije koja bi mu pripadala da dan smrti, a u zavisnosti procentualno koliko članova su korisnici porodične penzije. Visina penzije nakon smrti korisnika koji je već bio korisnik penzije određuje se od visine penzije, a u procentu u zavisnosti koliko članova ima pravo na penziju.

U zavisnosti od broja članova korisnika penzije ona iznosi:

- Za jednog člana 70 % od penzije koje se određuje,
- Za dva člana 80 %,
- Za tri člana 90 %,
- Za četiri i više članova 100 % od penzije koja se određuje.

---

¹⁹ http://www.fondpiors.org/uploads/268_zakon-o-PIO.pdf, (09.07.2015. 23:30)

Usklađivanje penzija se vrši svakog 1. Januara za penzije ostvavrene do 31. Decembra prethodne godine.

Najniža penzija definisana je Članom. 85 Zakona o PIO i predstavlja 50% od prosječne penzije na teret Republike isplaćene za decembar prethodne godine. Prema novom Zakonu o PIO, počev od januara 2012.godine, najniža penzija znatno poboljšana i određuje se, zavisno od dužine penzijskog staža, u pet nivoa u odgovarajućem procentu od prosječne penzije i to:

- 160,41 KM do 15 godina penzijskog staža- u visini 50% od prosječne penzije u decembru prethodne godine,
- 192,49 KM za staž od 15 -20 godina- u visini 60% od prosječne ,
- 224,57 KM za staž od 20 - 30 godina- u visini 70 %, od prosječne,
- 256,66 KM za staž od 30- 40 godina-u visini 80% od prosječne,
- 320,82 KM za penzijski staž od 40 godina u visini prosječne penzije, na teret Republike, isplaćene za decembar prethodne godine.

Snižavanjem uslova ili granice za ostvarivanje prava na penziju na 15 godina staža osiguranja dovelo je, objektivno, i do povećanja broja korisnika najniže penzije, a time i do dodatnog opterećenja Budžeta, u smislu namirenja iznosa tih penzija.²⁰

8. REFORMA PENZIJSKIH SISTEMA U OKRUŽENJU

8.1.Reforma penzijskog sistema u Federaciji BIH

U Federaciji BIH kao i u RS imamo samo prvi stup odnosno državno obavezno osiguranje. Kada je u pitanju reforma penzijskog sistema u FBiH, u ovom entitetu je tek 2014. godine usvojena Strategija reforme.

Ciljevi strategije su, prije svega, osiguranje dugoročne održivosti penzijskog sistema i sprečavanje socijalne ugroženosti u starosti. Takođe, predviđa se i uvođenje sistema obračuna penzija proporcionalno uplaćenom doprinosu, te primjereniji doprinos za osiguranike s beneficiranim radnim stažom.

---

²⁰ <http://www.fondpiors.org/latinica/vijest/580/najniza-penzija>, (09.07.2015. 23:46)

Federacija BiH takođe još uvijek čeka na pripreme novog Zakona o penzionom i invalidskom osiguranju, Zakona o organizaciji penzionog i invalidskog osiguranja, te Zakona o dobrovoljnim penzionim fondovima.

Trenutni uslovi za sticanje prava na penziju su sledeći:

- Uslov starosti,
- Uslov staža.

Pravo na starosnu penziju stiče osiguranik kada navrš 65 godina života i najmanje 20 godina penzijskog staža. Osiguranik stiče pravo na starosnu penziju kada navrš 40 godina penzijskog staža bez obzira na godine života.

Pravo na prijevremenu starosnu penziju stiče osiguranik kada navrš 60 godina života i 35 godina penzijskog staža (muškarac), odnosno 55 godina života i 30 godina penzijskog staža (žena).

Trenutan broj zaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine je 448.232, dok broj korisnika PIO je 392.873. Prema tome odnos zaposlenih i pensionera je skoro identičan kao u Republici Srpskoj i iznosi 1,14. Prosječna penzija iznosila je 368,87 KM. U sledećoj tabeli prikazan je broj isplaćenih penzija te prosječan iznos zaključno sa 31.05.2015. godine.

Najniža penzija iznosi u Federaciji Bosne i Hercegovine za maj iznosi 326,17 KM, zagarantovana 434,90 KM, dok najviša penzija iznosi 2.174, 48 KM, podaci su FZ MIO PIO.

Tabela 8.1. Broj isplaćenih penzija i prosječna isplata penzija FBIH

Struktura po vrsti prava	Broj isplaćenih penzija	Prosječna isplata
Starosna	197.857	410,20
Invalidska	76.778	327,65
Porodična	118.238	326,48
ukupno	392.873	368,87

Izvor FZ MIO PIO

8.2. Reforma penzijskog sistema u Republici Srbiji

U Srbiji su zastupljena dva stuba osiguranja i to I stub to je obavezno penzijsko osiguranje i treći stub dobrovoljno privatno penzijsko osiguranje (privatni penzijski fondovi). Po Zakonu o PIO Republike Srbije predviđene vrste prava za slučaj starosti, za slučaj invalidnosti i za slučaj smrti. Pod slučajem smrti podrazumijevamo pravo na porodičnu penziju i pravo na naknadu troškova.

Uslovi za sticanje starosne penzije: do 2010. godine, osiguranici u Srbiji su mogli steći starosnu penziju na osnovu sljedećih kriterija:

- 65 godina starosti (muškarci) i 60 (žene) i najmanje 15 godina staža osiguranja.
- 40 godina (muškarci) i 35(odnosno 38, postepeno do 2023. godine)godina (žene) penzijskog osiguranja i najmanje 53 godine starosti.
- 45 godina penzijskog osiguranja.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, donesenom 2010. godine, povećao je starosnu granicu za oba pola sa 53 na 58 godina starosti; broj godina staža osiguranja za žene je povećan sa 35 na 38 godina. Ova povećanja će se postepeno provoditi. Povećanje starosne granice počinje 2011. godine za muškarce, a 2013. godine za žene.

Tabela 8.2. Uslovi za sticanje starosne penzije u Srbiji

USLOVI ZA STAROSNU PENZIJU				
	Muškarac		Žena	
Godine odlaska u penziju	Godine života	Najmanji staž	Godine života	Najmanji staž
2012.	53g 8m	40	53	35
2013.	54 g	40	53 g 4m	35g 4m
2014.	54 g 4m	40	53g 8 m	35g 8 m
2015.	54 g 8	40	54	36g
2016.	55g	40	54 g 6m	36g 4m
2017.	55 g 4 m	40	55g	36g 8m
2018.	55 g 8m	40	55g 6m	37g
2019.	56g	40	56 g	37g 4 m
2020.	56 g 6 m	40	56g 6m	37g 8 m
2021.	57g	40	57g	38g
2022.	57g 6m	40	57g 6m	38g
2023.	58 g	40	58 g	38g

Iz tabele broj 8.2. se vidi koji su uslovi za odlazak u penziju za muškarce i žene po godinama. Što se tiče porodične penzije pravo na porodičnu penziju stiču žene sa navršene 53 godine života i muškarci sa navršenih 58 godina života., djeca imaju pravo na porodičnu penziju bezuslovno odnosno djeca koja su na školovanju do 26 godina.

Najniži zakonski iznos za samostalne djelatnosti i zaposlene je 13.221 dinara (215,04 KM), dok poljoprivrednici mjesečno dobiju 10.394 dinara (169,06 KM) dinara.²¹ Dok najveće penzija prema pisanju dnevnog lista Blic iznos 115.000 dinara (1870,48 KM) i prima je tek 15 penzionera.

Državne penzije se finansiraju od uplaćenih doprinosa (22% od bruto plate: 11% od zaposlenih i 11% od poslodavca) i sredstava iz državnog budžeta (Penzije se finansiraju iz Državnog budžeta sa 40% i doprinosi osiguranika sa 60 %). Penzioni sistem u Srbiji ima problem sa niskom stopom discipline uplata doprinosa, a i kad se isplaćuju uglavnom se uplaćuju na minimalnu platu umjesto na stvarnu platu.

Obračun iznosa penzija se vrši putem ličnih bodova kao i u Republici Srpskoj. Usklađivanje penzija se takođe vrši, ali se vrši od 01.aprila i 01. oktobra za proteklih 6 mjeseci.

U Srbiji kao što sam i napomenula postoji i treći stub penzija koji podrazumijeva privatno osiguranje. Postoji 10 privatnih penzijskih Fondova, a to su :

1. Garant,
2. Raiffeisen Future,
3. Delta Generali,
4. DDOR Garant,
5. Dunav,
6. Socgen Ekvilibrio,
7. Socgen Štednja,
8. Delta Generali index,
9. FONDEX, i
10. DDOR Garant Dina

---

²¹ <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:485868-Najveca-penzija-115000-najmanja-13000-dinara>, (10.07.2015. 11:34)

Tabela 8.3. Broj korisnika penzije i prosječan iznos penzije po vrsti penzije

Kategorija osiguranika	Starosna penzija		Invalidska penzija		Porodična penzija		Ukupno	
	Broj korisnika	Prosječna penzija	Broj korisnika	Prosječna penzija	Broj korisnika	Prosječna penzija	Broj korisnika	Prosječna penzija
Zaposleni ukupno	846.915	27.666	287.190	22.951	321.375	19.575	1.455.480	24.949
Samostalna djelatnost	44.546	26.233	17.723	23.126	16.624	17.688	78.893	23.734
Poljoprivrednici	167.473	10.664	14.125	11.060	23.690	7.507	205.288	10.327
Sve kategorije ukupno	1.058.934	24.916	319.038	22.435	361.689	18.698	1.739.661	23.168

*Napomena iznosi su u dinarima

Izvor: Fond PIO Republike Srbije

8.3. Reforma penzijskog sistema u Republici Hrvatskoj

Penzijski sistem u Hrvatskoj je uspostavljen na tri nivoa:

1. stub državni penzijski sistem, obavezno penzijsko osiguranje po osnovu međugeneracijske solidarnosti (redovna uplata);
2. stub obavezno penzijsko osiguranje po osnovu individualne kapitalizirane štednje (finansirano);
3. stub dobrovoljno privatno penzijsko osiguranje.

Uslovi za starosnu penziju: 65 godina (muškarci) i 60 godina (žene) i 15 godina radnog staža. Odlukom Ustavnog suda, žene će progresivnom stopom imati iste uslove kao i muškarci do 2029. godine.

Uslovi za prijevremenu penziju: 60 godina starosti i 35 godina radnog staža (muškarci), a 55 godina starosti i 30 godina radnog staža (žene). Mjesečna penalizacija za prijevremeno

penzionisanje iznosi 0,34 do 0,15% (u zavisnosti od godina radnog staža). Odlukom Ustavnog suda, žene će imati iste uslove za prijevremenu penziju kao i muškarci; (progresivno, do 2029. godine).

I stub

Državne penzije finansiraju radnici iz svojih plata, a doprinosi iznose do 20% za starije radnike koji uplaćuju samo u 1. stub, odnosno 15% za one koji su osigurani u 1. i 2. Stubu.

Ukupan broj penzionera u Hrvatskoj je kako se može vidjeti iz tabele broj 8.4. je 1.113.558, dok ukupan broj osiguranika je 1.448.021. Iz ovog odnosa možemo vidjeti da na jednog penzionera imamo 1,28 zaposlenih.

Zakon propisuje minimalnu penziju prema godinama radnog staža što iznosi 7,68 EUR (za minimalno 15 godina radnog staža ona iznosi 115,20 EUR; za 40 godina radnog staža 307,20 EUR). Maksimalna penzija: 1.195 EUR. Osnov za izračun penzija je prosječna plata tokom ukupnog radnog staža.

II stub

Penzijski sistem u Hrvatskoj ne poznaje kategoriju takozvanih profesionalnih penzija. Obavezno privatno penzijsko osiguranje je uvedeno 2002. godine na osnovu individualne kapitalizirane štednje za sve radnike mlađe od 40 godina u to vrijeme. Ovi radnici plaćaju 5% doprinosa na lični račun u odabranom penzijskom fondu (2009. godine, ovi fondovi su imali oko 1,5 miliona članova). Svi osiguranici imaju zakonski rok od šest mjeseci od uspostavljanja obveznog mirovinskog osiguranja za prijavu u obvezni mirovinski fond, a nakon isteka tog roka ako osiguranik sam ne odabere fond, REGOS (Središnji registar osiguranika) će ga po službenoj dužnosti rasporediti u mirovinski fond kategorije B.²²

III Stub

Sličnost sa profesionalnim penzijama u penzijskom sistemu Hrvatske je u 3. Stubu dobrovoljnog osiguranja u zatvorenim fondovima na nivou kompanija, što je regulisano kolektivnim ugovorima, te državnim posticajima za osigurane radnike. Samo mali broj radnika je član ovih dobrovoljnih privatnih fondova.

---

²² <http://www.pbzco-fond.hr/info-zona/ii-stup/sto-je-ii-stup/>, (10.07.2015. 12:54)

Tabela 8.4. Broj korisnika i prosječna penzija Mirovinskog osiguranja

Vrsta penzija	Broj korisnika	Prosječna penzija
Starosna	762.274	2.411,35
Invalidska	138.743	1.844,83
Porodična	230.541	1.881,35
Ukupno	1.113.558	2.233,91

*Napomena iznosi su u kunama

Izvor Mirovinsko osiguranje Hrvatska

III Stub

Sličnost sa profesionalnim penzijama u penzijskom sistemu Hrvatske je u 3. Stubu dobrovoljnog osiguranja u zatvorenim fondovima na nivou kompanija, što je regulisano kolektivnim ugovorima, te državnim posticajima za osigurane radnike. Samo mali broj radnika je član ovih dobrovoljnih privatnih fondova.

Obavezni i dobrovoljni fondovi u Hrvatskoj su:

1. Auto Hrvatska zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond
2. AZ Benefit dobrovoljni mirovinski fond
3. AZ DALEKOVOD zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond
4. AZ HKZP zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond
5. AZ obvezni mirovinski fond kategorije A ; B; C kategorije
6. AZ Profit dobrovoljni mirovinski fond
7. AZ VIP zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond
8. AZ ZABA zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond
9. AZ Zagreb zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond
10. CROATIA OSIGURANJE dobrovoljni mirovinski fond
11. CROATIA OSIGURANJE zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond
12. Erste Plavi Expert - dobrovoljni mirovinski fond
13. ERSTE PLAVI OBVEZNI MIROVINSKI FOND KATEGORIJE A; B, C
14. Erste Plavi Protect - dobrovoljni mirovinski fond
15. PBZ CROATIA OSIGURANJE obvezni mirovinski fond - kategorija A ; B; C

16. Raiffeisen dobrovoljni mirovinski fond
17. Raiffeisen obvezni mirovinski fond kategorije A ; B; C
18. Zatvoreni dobrovoljni cestarski mirovinski fond
19. Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond AUTOCESTA RIJEKA-ZAGREB
20. Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond Ericsson Nikola Tesla
21. Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond HEP grupe
22. Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond Hrvatskih autocesta
23. Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond Hrvatskog liječničkog sindikata
24. Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond NOVINAR
25. Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond Sindikata hrvatskih Željezničara - Raiffeisen
26. Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fond T-HT

Kod obaveznih penzijskih Fondova postoje kategorije A,B i C. Razlika je u tome što Fondovi A kategorije je što će po strukturi imovine većinom biti izložene dionicama i to 55 %, kod kategorije B biće izložen 35 % dok kategorija C neće moći uopšte biti izložena dionicama. Prema zakonskim odredbama, osiguranici kojima je ostalo 10 godina do penzionisanja neće smjeti biti u rizičnijem A portfelju, već će biti prebačeni u B ili C, zavisno o odabiru. Kako bi se pred penzionisanje maksimalno očuvao ušteđeni novac osiguranika, pet godina pred penzionisanje osiguranici će automatski biti prebačeni u C portfelj.²³ Kod dobrovoljnih penzijskih Fondova razlikujemo dvije vrste Fondova, a to su otvoreni i zatvoreni penzijski Fond. Otvoreni dobrovoljni mirovinski fondovi su namijenjeni štednji svih građana, bez ograničenja vezano uz dob ili zaposlenje. U zatvorenim dobrovoljnim fondovima štede samo zaposlenici kod poslodavca koji je osnivač fonda, odnosno članovi udruge koja je osnovala fond radi štednje svojih članova.²⁴

8.4. Reforma penzijskog sistema u Crnoj Gori

Sistem penzijskog i invalidskog osiguranja je u Crnoj Gori organizovan u skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju koji je stupio na snagu 1.1.2004. godine. Ovaj zakon je reformisao sistem redovnog plaćanja doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, te je uspostavio pravni okvir za sveobuhvatnu reformu sistema penzijskog i invalidskog osiguranja. Ovaj zakon je propisao da sistem penzijskog i invalidskog

²³ <http://www.poslovnih.hr/hrvatska/sto-trebate-znati-o-novim-kategorijama-mirovinskih-fondova-272701#>, (10.07.2015. 13:25)

²⁴ <http://www.crosig-trecistup.hr/default.aspx?id=8>, (10.07.2015. 13:28)

osiguranja obuhvata:

1. obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje po osnovu redovnih uplata (1. stub),
2. obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje po osnovu individualne kapitalizirane štednje (2. stub),
3. dobrovoljno penzijsko osiguranje po osnovu individualne kapitalizirane štednje (3. stub).

Ovo je stvorilo pravnu mogućnost za uvođenje višeslojnog penzijskog sistema zasnovanog na tri stuba. Dok je 1. stub penzijskog sistema u potpunosti propisan Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju, druga dva stuba penzionog stuba su propisana drugim zakonima.

Dobrovoljno penzijsko osiguranje (3. stub) je propisano Zakonom o dobrovoljnim penzijskim fondovima. Ovaj zakon propisuje uslove za formiranje penzijskih fondova i organizaciju ovih fondova kao i njihovo poslovanje. Podzakonski akti potrebni za provođenje ovog zakona su takođe usvojeni. Prva tri fonda dobrovoljnog penzijskog osiguranja kojim upravljaju privatne kompanije su već formirana.

I Stub

I stub penzijskog sistema se zasniva na principu međugeneracijske solidarnosti i avansnih uplata izračunatih po osnovu propisane formule. Oblast korisnika: sva zaposlena lica u privatnom i državnom sektoru, samozaposleni, radnici u poljoprivredi. Uslovi za starosnu penziju prema novom Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju iz 2010. godine, (alternativni) uslovi za starosnu penziju su sljedeći:

- 67 godina starosti i najmanje 15 godina penzijskog staža (povećanje starosne granice treba uvesti postepeno do 2025. godine za muškarce, a do 2041. godine za žene);
- 40 godina penzijskog staža osiguranja, bez obzira na godine starosti;
- 30 godina penzijskog staža osiguranja, od čega najmanje 20 godina efektivnog radnog staža u rudnicima gdje se penzijski staž računa sa uvećanim trajanjem.

Posljednja reforma penzijskog sistema (decembar 2010. godine) izjednačio je starosne uslove za penzionisanje za muškarce i žene. Finansiranje se vrši 60% iz sopcijalnih davanja i 40 % iz budžeta.

Prosječna starosna penzija u Crnoj Gori iznosi 310,80 eura, invalidska 242,87 eura dok

porodična iznosi 217,75 eura. Ukupan broj zaposlenih u Crnoj Gori zaključno sa 31.12.2014. godine je bio 171.158, a ukupan broj penzionera zaključno sa istim datumom je bio 125.542. Tako da je odnos zaposleni penzioner 1,36 malo bolja situacija nego u Hrvatskoj. Najviša penzija u Crnoj Gori isplaćena je u iznosu 2.095 eura, a prima je jedan korisnik, dok skoro 4.000 penzionera prima najnižu penziju koja je iznosila 100, 40 eura.²⁵

II Stub

Ovaj dio reforme još uvijek nije na snazi iz razloga što nije donesen Zakon koji bi regulisao ovaj stub Penzijskog sistema. Zakonom o penzijskom Fondu je utvrđeno da se penzijski sistem raščlanjuje na tri stuba , ali do danas nije donesen poseban Zakon koji reguliše 2. stub.

Tabela 8.5. Ukupan broj korisnika penzije i prosječna penzija

Penzije	Ukupan broj korisnika
Starosna	58.945
Invalidska	22.756
Porodična	28.933
Ukupno	110.634
Ukupno ostala prava	7.141
Ukupno Crna Gora	117.775
Inostranstvo	
Ukupno penzije	119.040
Ukupno ostala prava	7.256
Ukupno inostranstvo	126.296
Prosječna penzija	272,49 Eura

Izvor: Fond PIO Crne Gore

III Stub

Dok ce doprinosi u I i II stubu biti obavezni dobrinosi u III stubu će biti potpuno dobrovoljni i uplate će biti na dobrovoljnoj bazi. Skupština je usvojila Zakon o dobrovoljnim penzionim fondovima 12.12.2006.godine. Prvu kompaniju za upravljanje dobrovoljnim penzionim fondovima, "Atlas Penzija AD Podgorica", osnovali su Atlas grupa, Savez sindikata Crne Gore i Unija poslodavaca Crne Gore. Tri kompanije su dobile licence za upravljanje penzionim fondovima , a postoji ih dva u Crnoj Gori.

²⁵ <http://www.rtcg.me/vijesti/ekonomija/80367/najvisa-penzija-2095-najniza-100.html>, (10.07.2015. 14:10)

ZAKLJUČAK

Penzijski sistem je predmet rasprave i analize u gotovo svim zemljama svijeta jer je stabilan sistem jedan od preduslova stabilnog ekonomskog rasta i razvoja jedne države. Bez obzira da li penzijski sistem stabilan ili ne njegov je zadatak da obezbjedi socijalno prihvatljiv život i njegovo finansiranje.

Fond Penzijskog i invalidskog osiguranja u našoj državi suočava se teškom finansijskom situacijom uzevši u obzir da je 280.826 lica za koje se uplaćuju doprinosi a 248.937 korisnika prava na penzijsko i invalidsko osiguranje pri tom dolazimo do brojke da na jednog zaposlenog imamo 1.13 penzionera. Takođe Fond PIO se suočava sa veoma slabom naplatom doprinosa od strane poslodavaca, ali i uplatom na minimalnu platu iako su stvarne plate mnogo veće. Najveći dužnici prema PIO su zdravstvene ustanove koje Fondu PIO duguju više od 30 miliona maraka, preduzeća u distriktu Brčko 15 miliona KM, „Željeznice Srpske“ 11 miliona maraka, opštine i preduzeća čiji su osnivači opštine osam miliona KM, od preduzeća u stečaju Fond potražuje više od 86 miliona maraka, a samo kamate na dugovanja su 55 miliona KM. Ako imamo situaciju da poslodavac uplaćuje doprinos na minimalnu platu 370 KM (veliki broj ne uplaćuje nikako) u iznosu od 64,1 KM, a najniža penzija je 174,44 KM, a kao što sam napomenula omjer zaposleni-penzioner je 1,13 onda možemo lako vidjeti u kojoj finansijskoj situaciji se nalazi naš Fond. Ako pri tom uzmemo i veliku nezaposlenost jer prema podacima Zavoda za zapošljavanje broj nezaposlenih u prethodnom mjesecu iznosio je 139.677 možemo vidjeti da na dva zaposlena dolazi jedan nezaposleni. Moram da napomenem da je brojka nezaposleni odnosi samo na aktivnu ponudu, to su lica koja su prilikom prijave na evidenciju Zavoda izjavila da aktivno traže posao, ali Zavod vodi dvojnju evidenciju znači i lica koja su izjavila da ne traže posao, ali i takva lica su nezaposlena. Najefikasniji omjer kako bi Fond PIO funkcionisao je da na jednog penzionera dođe 7 radnika, ali taj omjer nije bio ostvariv ni za vrijeme bivše Jugoslavije. Sada kada bi dostigao da na jednog penzionera dođu 3 radnika bi bilo idealno. Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje nije u mogućnosti da se finansira samostalno odnosno iz uplata doprinosa za zaposlene pa se doznachavaju sredstva iz Državnog budžeta, a nerijetko se zadužuju kod poslovnih banaka po veoma nepovoljnim kreditima i tako dovodi Fond u još nepovoljniju situaciju.

Reforma Penzijsko invalidskog osiguranja jos uvijek nije dala pozitivne rezultate u omjeru međutim ima nekoliko pozitivnih rezultata, a to su:

- povećava se procenat starosnih, a smanjuju procenti invalidskih i porodičnih penzija,

- smanjuje se broj priznatih prava u jednoj kalendarskoj godini (2008 – 17.500, 2013. – 11.600), odnosno smanjuje se procenat povećanja broja korisnika prava u jednoj godini (2009 – 4,85 %, 2011 – 2,85 %, 2014 – 1,56 %),
- izrazito je smanjen broj invalidskih penzija u jednoj godini (2008. – 3.970, 2013. – 1.120),
- postepeno se povećava starost u momentu ostvarivanja prava,
- povećava se prosječna penzija kao i iznosi najniže penzije.

Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje nakon reforme penzijskog sistema vodi akciju STOP PREVARAMA DO PENZIJE POŠTENI, gdje se putem besplatnog telefona mogu uključiti i građani te prijaviti nelegalno stečena prava na penzijsko i invalidsko osiguranje. U dosadašnjoj praksi prevare su bile uglavnom u korištenju dvostrukog prava odnosno penzije i u Republici Srpskoj i nekoj drugoj državi, zatim lažiranju školskih uvjerenja, lažiranju i krivotvorenju dokumenata i nalaza. Od kada je akcija krenula isključen znatan broj korisnika penzije.

Što se tiče mjera Ekonomske politike, sve zavisi od zaposlenosti. Ukoliko se znatno poveća zaposlenost dugoročno se može poboljšati situacija u oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja. Takođe jedna od mjera je da se poboljša naplata doprinosa za osiguranje kao i da se kontroliše rad na crno jer je u veliko mjeri prisutan u Republici Srpskoj.

U Republici Srpskoj reforma nije donijela uvođenje višeslojnog sistema. Razlog za ne uvođenje je što je u momentu donošenja novog zakona to ocjenjeno nereálnim zbog globalne krize, neprovedenog popisa stanovništva u tom momentu te nemogućnost obezbjeđenja finansijskih sredstava za takav veliki finansijski trošak. Tako da je penzijska reforma urađena samo na prvom stubu odnosno obaveznom penzijskom osiguranju.

Zaključak hipoteze „Uvođenje višeslojnog sistema penzijskog sistema po sistemu Svjetske Banke odnosno pored osnovnog obaveznog osiguranja potrebno uvesti privatno obavezno i dobrovoljno osiguranje“ je da se potvrđuje odnosno potrebno je uvesti višeslojni penzijski sistem u Republici Srpskoj. Iako uvođenje takvog sistema iziskuje dosta finansijskih sredstava, te je potrebno donijeti poseban Zakon vezan za drugi stub i treći stub osiguranja mišljenja sam da bi takav sistem u budućnosti doprinio boljem i finansijski stabilnijem sistemu, a i za samog penzionera bi značilo stabilniju finansijsku starost, jer bi se finansirao odnosno primao penziju iz više fondova. Kod privatnih penzionih fondova svaki pojedinac ima individualni račun na kojem se jasno vidi njegova uplata, prinos koji

mu je društvo za upravljanje njegovim sredstvima prepisalo i ono čime raspolaže u određenom trenutku. Uvođenje takvog sistema omogućilo bi i razvoj finansijskog tržišta, jer se sredstva ovakvih fondova izloženi trgovanju na berzama, ali su pod jakom kontrolom države.

Treći stub osiguranja bi bio dobrovoljan odnosno uplate u takav Fond bi bio na dobrovoljnoj bazi. S obzirom da se svijest kod ljudi danas sve više „budi“ pa je sve više ljudi koji plaćaju životno osiguranje mišljenja sam da bi i takav vid penzijskog osiguranja zaživio.

LITERATURA

- Avdalović V., B.Marović, Z.Kalinić, Ž.Vojinović, 2009. Upravljanje rizicima u osiguranju, Banja Luka, NUBL
- Hirose Kenichi, 2012., Penzione reforme u srednjoj i Istočnoj Evropi, Međunarodna organizacija rada, Republika Srbija,
- Kočović Jelena, Šulejić Predrag, 2002., Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd,
- Kunić.Petar,I.Davidović,B.Bovan,D.Kutlija,J.Erceg, 2010. Priručnik za polaganje stručnog ispita za rad u javnoj upravi za višu i visokou stručnu spremu, Banja Luka, Službeni Glasnik Republike Srpske,
- Mihailović Zoran, maj 2005., Zagreb, tectus br.3 „Osnovni modeli mirovinskih sustava kroz prizmu taksonomije OECD-a „Svijet osiguranja“
- Grupa autora, 2011.Službeni Glasnik, Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, br. 134, Banja Luka, Narodna Skupština RS,
<http://www.capital.ba/milic-najuspjesnija-reforma-penzionog-sistema-na-balkanu/>,
(16.04.2015. 14:10)
<http://www.crosig-trecistup.hr/default.aspx?id=8>, (10.07.2015. 13:28)
<http://www.fondpio.me/>, (08.07.2015. 20:35)
<http://www.fondpiors.org/latinica/prava/354/obavezno-osiguranje>, (08.07.2015. 22:37)
<http://www.fondpiors.org/latinica/prava/355/obavezno-osiguranje-lica-dok-se-nalaze-u-odredjenim-okolnostima>, (08.07.2015. 22:44)
<http://www.fondpiors.org/latinica/prava/357/korisnici-prava-na-penziju>, (08.07.2015. 23:22)
<http://www.fondpiors.org/latinica/vijest/580/najniza-penzija>, (09.07.2015. 23:46)
http://www.fondpiors.org/uploads/268_zakon-o-PIO.pdf, (09.07.2015. 23:30)
<http://www.frontal.ba>, (16.04.2015. 20:20)
<http://www.fzmiopio.ba>, (17.04.2015. 21:15)
<http://www.garant-penzije.eu/ciljevi-reforme-penzijskog-sistema-u-srbiji.html>,
(08.07.2015. 23:28)
<http://www.garant-penzije.eu/zasto-je-reforma-penzijskog-sistema-bila-neophodna-u-srbiji-i-drugim-zemljama.html>, (07.07.2015. 21:21.)
<http://www.ilo.org>, (16.04.2015. 20:45)
<http://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/korisnici%20mirovine%202015/km6za5.pdf>,
(08.07.2015., 22:25)

<http://www.nezavisne.com>, (15.04.2015.19:30)
<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:485868-Najveca-penzija-115000-najmanja-13000-dinara>, (10.07.2015. 11:34)
<http://www.pbzco-fond.hr/info-zona/ii-stup/sto-je-ii-stup/>, (10.07.2015. 12:54)

<http://www.penzin.rs/razlika-izmedu-zivotnog-i-dobrovoljnog-penzijskog-osiguranja/>,
(07.07.2015. 21:27)
<http://www.pio.rs/lat/o-nama/istorijat.html>, (27.03.2015., 13:40)
<http://www.poslovni.hr/hrvatska/sto-trebate-znati-o-novim-kategorijama-mirovinskih-fondova-272701#>, (10.07.2015. 13:25)
<http://www.rtcg.me/vijesti/ekonomija/80367/najvisa-penzija-2095-najniza-100.html>,
(10.07.2015. 14:10)
http://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/reforma-penzionog-sistema-neka-svetska-iskustva_250778.html, (08,07,2015. 23:58)
<https://sh.wikipedia.org/wiki/Penzija>, (07.07.2015. 22:16)
http://sh.wikipedia.org/wiki/Socijalna_sigurnost, (27.03.2015. 12:21)
<http://www.upfbih.ba>, (15.04.2015. 19:22)
<http://www.zzrs.org/>, (11.07.2015. 08:20)